

İRFAN

№ 37 Dekabr - 2009 - İctimai fikir jurnalı - 3 AZN



HESABA

ÇƏKİLMƏDƏN...

Redaktordan

Əziz oxucu!

İrfan ailəsi olaraq sizinlə birlikdə bir il də belə yola saldıq və yeni ilin astanasındaydıq. İl ərzində cəmi 672 səhifədən ibarət jurnalımızda hər ay sizin görüşünüzə gəldik. Bu bir il ərzində və daha əvvəlki illərdə bir-birindən maraqlı yazılar yazan dəyərli yazarlarımızla jurnalımızın ən mükəmməl səviyyədə sizə təqdim olunmasına çalışdıq. Keçdiyimiz il ərzində bir çox nailiyyətlərə imza atdıq. Ən böyük nailiyyətimizsə sizin kimi oxucu kütləsinə xitab edə bilməkdir. Tez-tez redaksiyamıza ünvanladığınız məktublarla özümüzü daha güclü hiss etdik, bu yolda hədəflərimizi bir az da böyütdük. Hər şeydən əvvəl bizə verdiyiniz dəstəyə görə hər birinizə təşəkkür edirik. Sağ olun, var olun!

Bildiyimiz kimi yeni ilə qədəm qoyma ərəfəsindəyik. Qarşıdan gələn il münasibətiylə YENİ ABUNƏ KAMPANİYASI başlatdıq. Builki kampaniyamızda da sizi bir-birindən gözəl hədiyyələr gözləyir. Kitaba, qəzetə və jurnala verilən dəyərin hər gün bir az daha azaldığı dünyamızda oxumağı çox sevən siz oxucularımıza yeni abunə kampaniyamızda iki kitab hədiyyə edəcəyik. 600 səhifəlik “Peyğəmbərimizdən Həyat Ölçüləri” adlı kitabda Allah Rəsulunun yaşayışından həyat düsturlarıyla qarşılaşacaq və gündəlik həyat tərzimizdə onun izindən gedə bilməyin yollarını oxuyub öyrənəcəyik. Digər kitabımız “Son İlahi Din İslam”dır. Bu kitabda da dinimizin əsasları, xüsusiyyətləri ilə bir az fərqli pəncərədən tanış olacaqsınız. Kampaniyamızda verəcəyimiz Qurani-Kərim CDləri də hər zaman: evdə, işdə, yol gedərkən, səyahətdə özünüzlə götürəcəyiniz və dinləyəcəyiniz disk olacaqdır. Eyni zamanda, bu il də İrfan jurnalı ilə yanaşı artıq ailənizin sevimli jurnalına çevrilən, iki ayda bir çıxan Bizim Ailə dərgisi də evlərinizə qonaq olacaq. Bütün bunlarla yanaşı builki abunə qiymətlərində heç bir dəyişiklik etmədik. Sizdən gələn çoxsaylı tələbləri nəzərə alaraq jurnalımızın hər bir evə girməsini istədik. Yeni abunə kampaniyanız mübarək olsun!

Əziz oxucu!

Zaman çərçivəsində yaşayırıq. İndi 2009-cu ildəyik, ancaq bir neçə gün sonra 2010 qapımızı döyəcəik. Zamanı, keçən illəri dəyərli keçirmək, faydalı işlər görmək lazımdır. Bunun üçün daima özümüzü hesaba çəkməli, yanlışlarımızı düzəltməyə cəhd etməliyik. Bu məqsədlə də yeni sayımızın qapağını “Hesaba çəkilmədən...” olaraq müəyənləşdirdik. Qiyamət günü hesabımızın asan olması üçün bu dünyada özümüzü hesaba çəkməyin, zamanın qiymətini bilməyin inancındayıq. Bu sayımızda bir-birindən gözəl yazılar sizi gözləyir. “Son zəng”, “Ömür bir saatdır”, “Bir ömürdür zamanımız”, “Elm və hikmət”, “Ağac, torpaq və qəbir”, “Hicazda Ramazan” və s. yazıları sevə-sevə oxuyacağınıza inanırıq. Hələ “İbrət nəzəriylə oxumaq” başlıqlı yazıyla tanışlıqdan sonra həyata baxış tərzinizdə bir dəyişiklik hiss edəcəksiniz.

Sizi Qurban Bayramı və qarşıdan gələn Həmrəylik Günü münasibətilə təbrik edir, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

İRFAN

Dekabr/2009/№:37
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpək yolu MMC

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Niyazi YUSİFOV
Tel: 051 920 79 14

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi Məmmədov
Copyright 2009 © All Rights Reserved
Created and supported by “irfan”

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 25 manat
Xarici ölkələr üçün 60 avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfan@irfandergisi.com
irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

İÇİNDƏKİLƏR

Sınaq imtahanı Elşən RZAYEV	8
Bir ömürdür zamanımız Eldar KƏRİMOV	10
Ay hacı, həccin mübarək! Hacı Arif HEYDƏROĞLU	12
İllər keçdi bir ah ilə Salih Zeki MERİÇ	14
Gözəl xasiyyət Saleh ŞİRİNOV	16
Həcc etdinmi? İRFANDAN	18
Musab bin Ümeyr Rüfət ŞİRİNOV	20
Nəfsini qurban et! Dr. Abbas QURBANOV	22
Hicazda Ramazan Lokman HELVACI	24
Ağac, torpaq və qəbir Dr. İbrahim BAZ	32
Saylar həyatda, yoxsa həyat saylarda? Adem ŞAHİN	36
Müsəlmanın müsəlman üzərindəki haqları Aqil ƏLİYEV	38
El dərđini dağ çiyində daşıyanlar Məmməd MƏMMƏDZADƏ	40
Yol yoldaşımın dedikləri Seyfəddin MƏNSİMOĞLU	43
Düşüncə Dr. Rafiz MANAFOV	46
Möminlər ancaq və ancaq qardaşdırlar Elvin AĞAYEV	48
Hikmət lövhələri Kamran MƏMMƏDOV	50
Həyat dəftərindən Afiq İSGƏNDƏROV	52
Hazır cavablar Niyazi YUSİFOV	54
Xəbərlər	56

Ömür bir saatdır
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

4



Son zəng
Sedat DEMİR

6



İbrət nəzəriylə oxumaq
Osman Nuri TOPBAŞ

26



Elm və hikmət
Mübariz ƏLİOĞLU

34



Yaradılış qayəsi
Dr. Mehman İSMAYILOV

44



ÖMÜR BİR SAATDIR

İslam insanı zamanın qədrini biləndir. Yaxud belə deyək, müsəlman zamanın qədrini bilməlidir. Çünki dinimizdə zaman israfı insanı həlaka sürükləyən ən böyük israflardan biri sayılmışdır. *“İki günü eyni olan ziyandadır”* hədisi-şərifə zamanı boş məşğələlərlə doldurmaq səbəbiylə faydalı işlər görməyə və faydalı şeylər öyrənməyə vaxt tapa bilməyənlərin ziyanda olduğunu bildirir. Qiyamətin Qurani-Kərimdəki bir adı da “Saat” olaraq keçir. Bildiyimiz kimi saat bir zaman anlayışıdır. Qiyamətin belə adlandırılmasıyla biz insanların keçirdiyimiz hər saatda Qiyamət saatını xatırlamağımız murad edilir bəlkə də. Sanki hər saatımız bizi o saata yaxınlaşdıran bir pillədir. Saattan söz düşmüşkən qeyd edək ki, ərəb sözü olan bu məfhum əslində qeyri-müəyyən zaman dilimidir. Bu gün məişətdə işlətdiyimiz saatın ixtirasıyla, hər saatın almış dəqiqəlik zamana həbs edilməsiylə bu məfhum müəyyən çərçivəyə salınmış oldu. Əslində isə saat məf-

humu bir an da ola bilər, bir gün də, bir ömür də. İnsan oğlu yaşadığı ömrünü bir saatdan ibarət görməlidir əslində. Nədənə biz insanlar önümüzdəki illəri çox uzun görür, ömrün gənclik illərində altmış, yetmiş yaşı əlçatmaz uzaqlıqda düşünürük. Halbuki gələcək olan bütün illər, yaşanacaq hər şey bir saatdır əslində. Lakin biz bunun fərqi illər keçdikdən sonra varırıq. Altmış-yetmiş ilin əlçatmaz olduğunu, çox-çox uzaqlarda olduğunu düşünürsünüzsə, illərin nə qədər qısa olduğunu yaşa dolmuş böyüklərdən soruşun. Hər kəs “sanki bir gün”, “bir göz qırpımında” deyəcəkdir. Demək ki, bizə verilən ömür bir saatlıq zaman dilimidir əslində. Dünyada yaşayan hər varlıq bir saat yaşar, yəni özünə verilmiş müəyyən bir zaman dilimində ömür sürər. Hər bir varlıq bir saat yaşar. Yüz il yaşayan insan da, üç yüz il yaşayan qarğa da, sadəcə bir mövsüm yaşayan kəpənək də, arı da.

Daim zamandan şikayət edirik. Lakin unutmayaq ki, əsas olan zamanın

azlığı deyil, bu zamana nələri sığdıra biləcəyimizdir. Bizdən çox-çox az yaşayan bir arı düşünün. Qısa ömründə nə qədər faydalı işlər görür. Allahın yer üzündəki xəlifəsi insana şəfa məhsulu olan bal hazırlayır. Yadıma Universitet illərində möhtərəm bir müəllimin tez-tez təkrarladığı sözü düşdü: “Ömrün bərəkəti xidmətlədir.” -deyərdi. Allaha xidmət, insana xidmət, Allahın yaratdığı bütün məxluqata xidmət... Budur ömrün bərəkəti. İmam Şafinin zamanla bağlı dediyi bir söz necə də mənalıdır: “Dünənki gün keçdi, sabah məchul, elə isə gün bu gündür, an bu andır.”

Qurani-Kərimin Muminun surəsində Allah-Təala belə bir səhnə gətirir gözələrimizin önünə:

“Nəhayət, (onlardan) birinin ölümü gəlib çatdığı zaman o belə deyər: “Ey Rəbbim! Məni geri (dünyaya) qaytar! Bəlkə, (indiyə qədər) zay etdiyim ömrüm müqabilində yaxşı bir iş görüm!..” (əl-Muminun, 99-100) Səhabədən olan Rəbi bin Heysəm bu ayədən çox təsirlənmişdi. Hətta evində bir məzar qazdırmışdı. Qəlbinin qatılaşdığını, dünya sevgisinin ürəyində baş qaldırdığını hiss etdiyi zaman bu qəbrə girər, bir saat orada qalaraq qəbir həyatını təfəkkür edərdi. Sonra bu ayəni oxuyar və məzarından çıxardı.

Yenə öz nəfsinə xitab edərək:

“Ey Rəbi! Gördüyün kimi geri qaytarıldın. Geri qaytarılmayacağın gün gəlmədən saleh əməllər işlə.”

Necə də ibrətamiz hadisədir. Görəsən ömür sürdüyümüz bu dəbdəbəli çağda, başımızı döndürən dünya həyatımızda hər gün nə qədər ölümü düşünürük? Həzrət

Ömərin hər axşam özündən soruşduğu kimi “Bu gün Allah üçün nə etdin?” sualını özümüzə nə qədər veririk?

2009-dan 2010-a keçərkən düşünək görək, kimlər 2009-da qaldı, kimlər 2010-u görmədi. Ötən ilin gəlişini birlikdə qeyd etdiyimiz adamlarla bu gün 2010-cu ilin gəlişini qeyd edə bilirikmi? Elə isə 2010-a gəlmişkən keçən ilin hesabətini aparaq. Bir il ərzində nələr etdik, hansı fərsətləri dəyərləndirdik, nələri əldən verdik? Ümumiyyətlə hər insan keçmişinə baxdıqda əldən qaçırdığı fərsətlərin daha çox olduğu ilə qarşılaşır. Hal belə ikən önümüzdəki ili bərəkətli, faydalı etmək üçün keçirdiyimiz 365 günün hesabını aparmalı, əldən verdiyimiz fərsətlərə görə peşmançılıq hissi duymalı, niyyətimizi təzələməliyik. Yeni ilə yeni niyyətlə. Yeni əzmlə girməliyik. Yeni qədəm qoyduğumuz ilin planını da indidən hazırlamalıyıq.

Səhabələr zaman xüsusunda çox həssas idilər. Buna görə də çox vaxt bir-birilərindən ayrıldıqda zaman mənasına gələn “Əsr” surəsini oxuyub ayrılırdılar. Hansı ki, üç ayədən ibarət olan həmin surədə zamanı mənalı keçirməklə bağlı dörd nəsihət edilir insana: Allaha iman, saleh əməl, haqqı tövsiyə, səbri tövsiyə. Allah Rəsulunun ən yaxın səhabələrindən olan Abdullah bin Rəvaha yol gedərkən qarşısına çıxan hər kəsə “Gəl, birlikdə oturub bir saat iman edək.” -deyərdi. Yəni birlikdə keçirəcəyimiz saati, anı sırf Allaha həsr edək, Onu təfəkkürə, Onun istədiyi kimi düşünməyə, yaşamağa, oturub-durmağa çalışsaq. Gəlin biz də geridə qalan bir saatlıq ömrümüzdə Ona layiqincə iman edək!

Dünyada yaşayan hər varlıq bir saat yaşar, yəni özünə verilmiş müəyyən bir zaman dilimində ömür sürər. Hər bir varlıq bir saat yaşar. Yüz il yaşayan insan da, üç yüz il yaşayan qarğa da, sadəcə bir mövsüm yaşayan kəpənək də, arı da.

SON ZƏNG

İlin son yazısını qələmə alırıq. Əslində mühasibə mövzusu incələ-nəcək deyil, yaşanacaq və hər an aqlımızdan çıxarmayacağımız bir xüsus və həyat tərzinə çevriləcək bir mövzudur. Payızın son ayındaıy. Saralan yarpaqların, solan çiçəklərin hər biri bizə ölümdən xəbər verir. Nəfsi hesaba çəkmə zamanının olduğunu xatırladır. Doğum qədər, yaşamaq qədər ölümün də bir həqiqət olduğunu, bir gün bu gerçəklə üz-ləşəcəyimizi xatırladır. Fəqət bahar, yəni həyat bir gün öz yerini payıza verəcəkdir.

Həyatın dəbdəbəsi, dünyanın cazibəsi, var-dövlət bizə ölümü unutturmamalıdır.

Şirkətlər ilin son raportunu hazırlayırlar. Media ilin yadda qalan hadisələrini verir.

Hər kəs gəlirlərinə və xərclərinə baxır. Keçən ildən nə qaldı, nə getdi...

Əcəba, bizim dəftərimizdə, kassamızda nələrin yazılıdır... geriyyə nə qoyduq?

“Bu qaçışhara?”, “hara gedirsiniz?” xatırlatmaları sığınılacaq qapının olmadığını, Allaha doğru can atmağın gərəkli olduğunu söyləyir.

Mühasibə əslində hesaba çəkmək və təfəkkür etməkdir. Mömin daima özünü hesaba çəkməlidir. Deyilən hər sözün, edilən əməlin faydalı və ya zərərli olduğunu təfəkkür etməlidir.

Heç unutmamalı olduğumuz ölümü, dəfələrlə onunla üzleşməyimizə və cənazələrlə qarşılaşmağımıza baxmayaraq özümüzdən uzaq görürük.



Hz. Peyğəmbər “sizə iki nəsihətçi buraxdım. Biri susar, digəri danışar. Susan nəsihətçi ölüm, danışan isə Qurani-Kərimdir.” –buyurur.

Möminin nəzərində ölüm qorxulacaq hal deyil, daha gözəl bir həyatın astanasıdır.

Şair nə gözəl ifadə edir:

Ölüm asudə bahar ölkəsidir rində¹

Könlü hər yerdə buxurdan kimi illərcə tütər.

*Və sərin sərvilər altında qalan qəbrində,
Hər səhər bir gül açar, hər gecə bir bülbül ötür.*

Böyük İslam mütəfəkkiri Qəzali ölüm həqiqəti qarşısında insanları dörd qrupa ayırır:

geçikməsinə istəyirlər. Beləliklə ölümü gecikdirməyə çalışırlar.

3. Bütün qəlbiylə Allaha inanan və inandığı kimi yaşamağa çalışanlar isə hər an ölüm həqiqəti qəbul etməyə hazırdırlar. Ölüm onlar üçün eynilə doğuş kimi təbii və gözlənməyən bir hadisədir. Eynən sevdiklərinə qovuşmaq üçün səbirsizlənməyə kimi, bunlar da bütün qəlbləriylə inandıqları Allaha qovuşmağa can atırlar.

4. Allaha təslimiyyətin son nöqtəsində olanlar. Ondan gələcəyə razıdırlar. Mövlanın istəyi və iradəsi ən xeyirlisidir.

İbrahim Haqqı həzrətlərinin çox gözəl şəkildə əbədiləşdirdiyi kimi:

Mövla görəlmiş neylər,

Neylərsə gözəl eylər.

Saralan yarpaqların, solan çiçəklərin hər biri bizə ölümdən xəbər verir. Nəfsi hesaba çəkmə zamanının olduğunu anladır.

Doğum qədər, yaşamaq qədər ölümün də bir həqiqət olduğunu, bir gün bu gerçəklə üzləşəcəyimizi xatırladır.

1. Dünyaya dalmış, həyatın fani və keçici olduğunu unutmuş, dünyalıq zövq və mənfəətlərdən başqa heç nə düşünməyən insan. Bu cür insanlara görə ölüm boş bir şey deyil. Çünki ölüm bütün zövq və səfəlinin, mal və mülklərinin sona çatmasıdır. Yoxluq və heçlikdir. Bu səbəblə ölümü xatırlamaq istəməzlər. Onu unutmaq istərlər. Allah bu cür düşünən insanlarla bağlı Quranda belə buyurur: **“De: “(Qorxub) qaçdığınız ölüm sizi mütləq yaxalayacaqdır. Sonra siz gizli də, aşkarı da bilən (Allahın) hüzuruna qaytarılacaqsınız. O da sizə (dünyada) nələrdə etdiyinizi (bir-bir) xəbər verəcəkdir!”** (əl-Cumue, 8)

2. Xətəlarından və qüsurlarından xəbərdar olan, Allaha inanan, lakin tövbə edib inandığı kimi yaşaya bilməyən insanlar. Bunlar Allaha qovuşmaq istəyirlər. Ancaq bu qovuşmağa layiq olmaq üçün ölümün

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bu xüsusda bizə bəzi tövsiyələr etmişdir: Ölümü heç vaxt unutmamaq, Allahın razı qalacağı şəkildə həyat sürmək, ölüm həqiqətinə hər zaman hazır olmaq və daima Allahın rəhmətinə ümid bəsləmək.

Bir dəfə Peyğəmbərimizdən soruşuldu:

“İnsanların ən ağıllısı və kamili kimdir?”

Belə buyurdu:

“Ölümü ən çox xatırlayan və ona hazır olanlardır. Bunlar dünyanın şərəfini və axirətin kəramətini birlikdə aparırlar.”

Gözəl bir sona çatmaq üçün gözəl həyat sürmək lazımdır. Unutmamaq lazımdır ki, su səhəngi su olunda qırılır.

1. Könlü insanına

SINAQ İMTAHANI

Yer üzündə yaşayan təxminən yeddi milyard insanın hər birinin həyat tərzi, mədəniyyəti, düşüncəsi, hadisələrə baxışı, xarakteri fərqlidir. Milyonlarla insan həyatlarını davam etdirərkən, bunlardan yalnız az bir hissəsi mühüm bir həqiqətin şüuru içində ömür sürür. Bu mühüm həqiqət hər kəsin yaşadığı həyatın hesabını şəxsən Uca Yaradana verəcəyidir... Bunu sözlərin ən doğrusunu söyləyən Allah-Təala içərisindəkilərə zərrə qədər şübhə olmayan müqəddəs kitabı Qurani-Kərimdə belə bəyan edir:

“Biz qiyamət günü üçün ədalət tərzi qurarıq. Heç kəsə əsla haqsızlıq edilməz. Bir xardal dənəsi ağırlığında olsa belə onu (hər hansı bir əməli tərziyə) gətirərik. Haqq-hesab çəkməyə Biz kifa-

yətik.” (əl-Ənbiya, 47)

Deməli, istisnasız olaraq hər bir insan gün ərzindəki düşüncəsindən, danışığın-dan, davranışlarından, bir sözlə hər bir hərəkətindən hesaba çəkiləcəkdir. Uca Yaradanın hüsuruna çıxarıldıqda dünya həyatında bir ömür boyu etdiklərimizin hesabını verəcəyik.

Bu yerdə belə bir sual ağla gələ bilər ki, bəs bir ömür içərisində etdiklərimiz o gün hardan bilinəcək ki? Bunun da cavabını Uca Allah belə bildirir:

“Bu, Bizim kitabımızdır (sizin əməl dəftərinizdir). O sizin əleyhinizə haqqı deyər. Biz sizin etdiyiniz əməlləri (orada mələklərə bir-bir) yazdırmışıq!” (əl-Casiyə, 29)

Bir halda ki, dünya həyatındakı əməllər qeyd edilir və bir gün bunun hesabı so-

ruşulacaq, o zaman insanın əməllərini hələ həqiqi hesab günü gəlmədən test etməsi doğru olmazmı? Axı, müvəqqəti dünya həyatında hər hansı bir imtahana girəcək şəxs dəfələrlə sınaq imtahanlarına qatılaraq özünü sınayır. Və əgər sınaq imtahanlarında müvəffəqiyyət qazana bilsə, imtahan günü özünə arxayın olur, biliyinə güvənir, beləcə imtahanda da müvəffəq olur.

Bu, insan psixologiyasından irəli gələn bir həqiqətdir ki, axirət imtahanında müvəffəqiyyət əldə etmək düşüncəsiylə o böyük hesab günündən alnıaçıq, üzüağ çıxa bilmək üçün Xəlifə Hz. Ömər “Hesaba çəkilmədən əvvəl özünüzü hesaba çəkin. Allahın hüsurunda verəcəyiniz o böyük hesaba özünüzü indidən hazırlayın. Özünü hələ dünyada ikən hesaba çəkənlərin axirətdəki hesabları asan olacaqdır.” -buyurmuşdur.

Hicri üçüncü əsrdə yaşamış Əbu Bəkr Şibli həzrətləri hər dəfə təkidlə bu sözləri təkrar edərək vəzə başlayardı:

“Hesaba çəkilmədən əvvəl özünüzü hesaba çəkin!”

Bunun hər dəfə təkrar edildiyini görəndə bir şəxs ondan soruşur:

-Ey İmam, hər dəfə “Hesaba çəkilmədən əvvəl özünüzü hesaba çəkin! deyirsiniz. Biz burada özümüzü hesaba çəksək, axirətdə bir daha hesaba çəkilmərik?”

İmam ona bu ibrətli cavabı verir:

“- Bəli, dünyada özünü hesaba çəkənlər axirətdə hesaba çəkilməzlər! Buradakı hesab onları xilas edər! Çünki bu dünyada ikən özünü hesaba çəkənlər əməllərini tez-tez gözdən keçirər, hər fürsətdə tövbə və istiğfar edər, beləcə hesabını verə bilməyəcəyi işləri etməzlər!”

Hansı yaş qrupuna və ya sosial təbəqəyə aid olursa-olsun, insan öz-özünə hesabat verməyi bacarmalıdır. Beləcə hər bir şəxs danışdığı hər sözün, etdiyi hər bir hərəkətin doğru və ya yanlış olduğunu vic-

danı sayəsində asanlıqla dərk edər. Vicdanın səsinə qulaq verənlər isə necə bir ömür yaşadıklarını görə bilərlər.

Əgər əxlaqımızı və davranışlarımızı nəzərdən keçirib davamlı olaraq özümüzü hesaba çəkə bilsək və vicdanımızın bizə göstərdiyi əskiklikləri anında düzəltsek dünyada və axirətdə Allahın razı olacağı bir bəndə olarıq. Ancaq özümüzü haqlı görüb etdiyimiz səhvlərin fərqiində olmasaq, bu, bizi xətalı davranışlara sürükləyər. Zənnimcə sonradan geri dönməsi əsla mümkün olmayacaq böyük bir peşmançılıq yaşamaqdansa, dünyada ikən özümüzü hesaba çəkərək daha mükəmmələ doğru irəliləmək ağıllı bir davranış olar. Uca Allah buyurur:

“Hər kəssabah üçün nə etdiyinə (axirət üçün özünə nə hazırladığına) nəzər sal-sın. Allahdan qorxun. Həqiqətən, Allah etdiklərinizdən xəbərdardır!” (əl-Həşr, 18)

Dünya adlı okeanın təlatümlü sularında həyat gəmisini doğru istiqamətdə üzdürə bilmək üçün hər gün hesabat limanına yana almaq ümidilə...

**Milyonlarla insan
həyatlarını davam
etdirərkən, bunlardan
yalnız az bir hissəsi
mühüm bir həqiqətin
şüuru içində ömür sürür.
Bu mühüm həqiqət hər
kəsin yaşadığı həyatın
hesabını şəxsən Uca
Yaradana verəcəyidir...**

BİR ÖMÜRDÜR ZAMANIMIZ!



Yaşayan hər insana bir ömür payı verilir bu fani dünyada. Anadan doğulduğu gündən qara torpağın soyuq qucağına düşdüyü günə qədər hər kəs verilən ömür payının sərhədi çərçivəsində var olur dünyada. Yaşanan ömür payının yüksəkqiymətləndirilməsi də, ömrümüzün əsasını təşkil edən zaman anlayışının doğru dərk edilməsindən asılıdır. Ömrümüzün əsasını zamanın təşkil etdiyinin fərqi nə vardıığımız zaman, ömür payımızdan necə istifadə edəcəyimizə nail ola bilərik. Ömrü zamansız təsəvvür etmək mümkün deyil. İnsan həyatında baş verən bütün hadisələr və dəyişikliklər zaman anlayışı ilə birbaşa əlaqəlidir. Qeyd etdiyimiz kimi ana bətnindən torpağın qucağına düşən günə qədər olan zaman boşluğu ömür adlanır.

Bu iki başlanğıc və son nöqtələr arasındakı məsafəni qət edərkən nöqtələr arasındakı məsafənin uzunluğu haqqında məlumatımız olmadığı üçün əlimizdə var olan zamanımıza diqqət yetirməliyik. Yoxsa ömür yolunun sonuna çatdığımız zaman qəflət yuxusundan ayılmamız bizim üçün çox gec olacaqdır.

Bir insan həyatını dəyərləndirdiyimiz zaman görürük ki, uşağın ana bətnində doqquz ay müddətinə formalaşması, bir yaşına qədər iməkləyib ayaq açması, iki yaşına qədər ana südü ilə bəslənməsi, altı yaşına qədər bağça həyatı, sonra məktəb həyatı və s. mərhələlər qeyd etdiyimiz kimi müəyyən zaman dilimlərində baş verir. Bu hadisələrdən birinin digərinin yerində həyata keçirilməsi mümkün deyildir. Hər bir yaş dövrünün öz tələbləri və məqsədləri vardır. Bir bağça uşağından məktəb, məktəb

Vaxtı bəlli olmayan ölüm karvanı bir gün bizim evimizin qarşısından keçmədən, içərisində var olduğumuz anın belə qədrini bilib, düşüncələrimizi boş xəyallardan, ömrümüzü də faydasız əməllərdən xali edək.

tələbəsindən də universitet səviyyəsi tələb edilməz. Ancaq buna baxmayaraq bu gün orta məktəb tələbəsi yollarda maşın şüşəsi silib ailəsinə çörək pulu aparırsa, o gənc indidən ailə yüküylə yüklənmiş bir ata ruhu yaşadır gənc bədəninə. Onun yaşadığı həyat şəkli pozulmuş zaman prinsiplərinin əhatəsində zamana qarşı zamansızlıqla mübarizə edir. Çünki o, uşaqlıq zamanında gəncliyini, gənclik zamanında orta yaş dövrünü, orta yaş dövründə də qocalığına yaşamaq məcburiyyətində qalır. Bu həqiqətin mənfi tərəflərini daha da çoxaltmaq olar, ancaq əsas diqqəti mövzunun başqa tərəfinə yönəltmək istəyirəm.

Burada gündəlik yaşam tərzimizə nəzər yetirək. Səhər evdən çıxıb bir yerə getdiyimizi düşünək. Elə ki, evdən çıxıb yola düzəlirik, qarşımıza çıxan ehtişamlı evlər, xarici maşınlar və s. kimi fikrimizi və düşüncələrimizi məşğul edən bir çox şeylə qarşılaşırıq. Özümüzü gördüklərimizin əhatəsində təsəvvür edərək avtobusa və yaxud metroya minirik. Bir neçə dəqiqə əvvəl gördüklərimizin təxəyyülündən ayrılmadan özümüzü başqa bir dünyanın içərisində hiss edirik. Elə bu minvalla gəlib çatırıq iş yerimizə və yaxud oxuduğumuz universitetə. Hələ yuxudan tam ayrılmayıb yüzlərlə xəyalların daxilində canlandığı beynimizi işimizə, dərslərimizə verməyə çalışırıq. Kimimiz xəyalında, müdir iş haqqında danışarkən özünü yolda gördüyü xarici maşınların içərisində, kimimiz də özünü müəllim mühazirə oxuyarkən metroda şahid olduğu qeyri əxlaqi hadisələrin yanında

təsəvvür edir. Bu hal yeni günümüzün sonuna qədər davam edir. Axşam olur, evə qayıdırıq. Başımızı əllərimizin arasına alıb düşünərkən görürük ki, nə görəcəyimiz işi layiqincə yerinə yetirmişik, nə də iştirak etdiyimiz dərslərdən beynimizdə bir şey qalıb. Ömür təqvimində üzərinə xətt düşən bir günün sonunda, əlimizdə sadəcə əldə edə bilmədiyimiz və mənəviyyat aləmində ləkələyən kirli səhifədən, yeni günə qarşı olan həvəsimizi zədələyən nəticəsiz yorğunluqdan başqa bir şey qalmır. Bu, sadəcə bizim bir günümüz idi. Bu günlər həyat kitabımızın əksər səhifələrini təşkil edirsə, bizim ömür kitabımız gələcək nəsillərin yollarına işıq saçan çıraq deyil, tum satan bir qocanın satdığı tımları belə içərisinə qoymaq istəmədiyi tozlu kağız parçası olacaqdır. Bir iş gününün tamamını təşkil edən on iki saat vaxtın, hər gün bu şəkildə məhv edilməsi altmış illik bir ömrün otuz ilini təşkil edir. Buna da bir igidin ömrü deyilir. Bir igidin ömrünü bizə bəxş edilən ömrümüzdə hədəf edib iki ömürdə bir ömrü yaşaya bilmiriksə, Yaradan qarşısında cavab verməli olacağıq. Ən dəhşətlisi də odur ki, hədəf edilən zaman çərçivəsində əməl dəftərimizə faydalı əməllər deyil, itirdiyimiz zaman ərəfəsində boşuna etdiyimiz nəfsani xəyallar və əhəmiyyətsiz fəaliyyətlər yazılır.

Vaxtı bəlli olmayan ölüm karvanı bir gün bizim evimizin qarşısından keçmədən, içərisində var olduğumuz anın belə qədrini bilib, düşüncələrimizi boş xəyallardan, ömrümüzü də faydasız əməllərdən xali edək. Zaman, içərisində faydalı işlər görüldüyü təqdirdə bir ömrə bərabərdir.

Bu yazını oxuduğun andan etibarən də olsa yaşadığın hər anın qədrini bil. Çünki bir anda bir ömür vardır. Sənin nəfəs alıb, verdiyin bir andır ömrün. Bu dünyada hər zaman həyat bir andır, o da bu andır deyənlər qazanıb. Bir şeyi də unutma:

*Ömrə bənzər bir anımız.
Bir ömürdür zamanımız.*

Ay Hacı, HƏCCİN MÜBARƏK

Möminə həyəcan lazımdır, həyəcana isə şərait. Hamının arzuladığı, ancaq bəzi müsəlmanlara qismət olan həcc ziyarəti bu şəraitin ən təsirliələrindən biridir. Çünki həcc bütün fiziki və insani təmayülləri özündə cəm edən yeganə ibadətdir.

Ona görə də həccə niyyət etmək özü bir qəhrəmanlıqdır. Çünki o qərarlı insan öz hədəfini müəyyən etmişdir. Həmin hədəf də böyük cihaddır. Böyük cihad Həzrət Peyğəmbər -səllallahu əleyhi və səlləmin ifadəsi ilə “**nəfslə mübarizə**”dir. O nəfs ki, bütün gözəl işlərə əngəl pis işlərə isə şərait yaradır.

Səbir və təvəkkül başda olmaqla bütün gözəl xüsusiyyətlər zəvvarın əsl silahı olmalıdır. Şeytan Əyyub -əleyhissalam- kimi

səbir abidələri ilə İbrahim -əleyhissalam- kimi Rəhman dostlarını sevməz. Çünki bu, ona sərf etməz. Ona sərf edən səbirsiz, təvəkkülsüz, təşəkkürsüz, dözümsüz və zəif xarakterli insanlardır.

Hamı heybəsini müəyyən şeylərlə doldurmuş... Bəzisi doya-doya İslam qardaşlığına dalmış, bəzisi məhşəri xatırlamış, bəzisi şeytanları daşlamış, bəzisi qiyaməti yaşamış... Bəzisi Uhudda savaşmış, bəzisi Hirada dolmuş, Sevrədə ağlamış...

Əməllərin məqbul olmasının birinci şərti ixlasdır. İxlas isə görülən işi və ya edilən ibadəti yalnız və yalnız Allah üçün görməkdir. Buna nail olmaq üçün də qəlbi dünyəvi mənfəətlərdən uzaq tutmaq lazımdır. (Müxtəsər Elmihal, səh. 163) Çünki Qurani-Kərimdə belə buyrulur:

“...Allaha çatacaq olan yalnız sizin təqvanızdır” (əl-Həcc, 37) Yəni səmimi-qəlbədən etdiyiniz ibadətdir.

Bunun üçün həcc insanın öz ev-əşiyindən başlamalı, birinci məqsəd təyin edilməli, sonra məqsəd güclənməli, bununla da zəvvar daxilən ziyarətə hazır olmalıdır. Çünki *“Niyyət xeyir (olanda) aqibat (də) xeyir”* olur.

Həccə gedənlər bir-bir qayıdırlar, maşallah! Mən onları yaxşı gördüm, Allah daha da yaxşı etsin. Hamı heybəsini müəyyən şeylərlə doldurmuş... Bəzisi doya-doya İslam qardaşlığına dalmış, bəzisi məhşəri xatırlamış, bəzisi şeytanları daşlamış, bəzisi qiyaməti yaşamış... Bəzisi Uhudda savaşımış, bəzisi Hirada dolmuş, Sevrədə ağlamış...

Onsuz da bu hallar yaşanmazsa, *“insan Məkkəyə getməklə hacı olmaz”* sözü təzahür edər.

Pakistanlı böyük İslam mütəfəkkiri Məhəmməd İqbalın dediklərindən istifadə edərək həccə gedib-gələnlərə üz tutub sual verirəm: **“Nurlu Mədinə şəhərini ziyarət etdiniz. Üxrəvi Mədinə bazarından könlünüzü nə kimi hədiyyələrlə doldurdunuz?... Hədiyyələriniz arasında “Həzrət Əbu Bəkrin sədaqətindən, Həzrət Ömər in ədalətindən, Həzrət Osmanın səxavətindən, Həzrət Əlinin cəsarətindən”** (İslam İman İbadət, səh. 374) **və Həzrət Hüseyinin şəhadətindən az da olsa bir nəsib ala bildinizmi? O müqəddəs yerlərin gözəl ab-havasından heç nə götürə bilməyən bir adamın adının quruca “Hacı” olmasının xeyri nədir, ya olmamasının?..”**

Fürsətdən istifadə edərək Həccə gedən qardaşlarımızı təbrik edir, ziyarətlərinin qəbul olmasını Uca Allahdan təmənna edirəm!

Rəbbim bütün ibadətlərimizi mahiyyətini dərk edərək yerinə yetirənlərdən eylesin!

ÖZ ƏLİM, ÖZ YAXAM

Məmməd ASLAN
(Yunus Əmrə havasında)

“Özünə qapanma” –mənə deyirlər;
Bəs kimə sığınım özümdən özgə?!
Yetmiş il yol gəldim öz arxamca mən;
Bir yana sapmadım izimdən özgə.

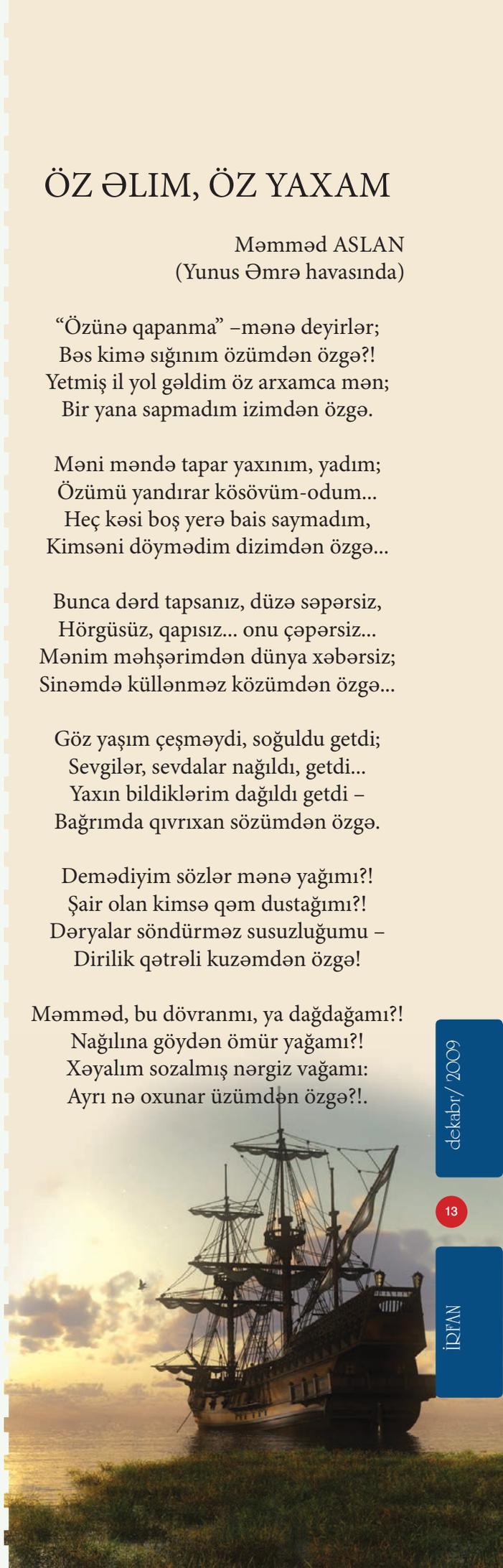
Məni məndə tapar yaxınım, yadım;
Özümü yandırır kəsövüm-odum...
Heç kəsi boş yerə bais saymadım,
Kimsəni döymədim dizimdən özgə...

Bunca dərd tapsanız, düzə səpərsiz,
Hörgüsüz, qarısız... onu çəpərsiz...
Mənim məhşərimdən dünya xəbərsiz;
Sinəmdə küllənməz közümdən özgə...

Göz yaşım çeşməydi, soğuldu getdi;
Sevgilər, sevdalar nağıldı, getdi...
Yaxın bildiklərim dağıldı getdi –
Bağrım da qıvrıxan sözümdən özgə.

Demədiyim sözlər mənə yağımı?!
Şair olan kimsə qəm dustağımı?!
Dəryalar söndürməz susuzluğumu –
Dirilik qətrəli kuzəmdən özgə!

Məmməd, bu dövrənmə, ya dağdağamı?!
Nağılına göydən ömür yağamı?!
Xəyalım sozalmış nərgiz vağamı:
Ayrı nə oxunar üzümdən özgə?!





İLLƏR KEÇDİ BİR AH İLƏ

Ömür sərmayəsi...
Belində buz daşıyan adamın
tələşi kimi bir qorxu verir in-
sana.

Hər keçən zaman əriyə-əriyə bitir.

Bir gün bitəcək. Buzdan olan sərmayəmiz bir gün gələcək bitəcək.

Və o bir gün şübhəsiz ki, hər insanı tapacaq.

İnsan doğular, yaşayar və ölər. Bu üçü arasında daima bir sınaq içindədir.

İlahi sınaq. Əslində hər gün yeni bir möhlətlə doğular insan. Səhər oyanar, ona bir möhlət verilmişdir. Axşam evinə qayıdar, gecə bir möhlət verilər ona... Bir yerdən başqa yerə gedərkən də bir möhlətlə gedər. Allah hər zaman quluna möhlət verir.

Bu möhlət vermə bir düşmənin rəqibi-nə aman verməsi kimi deyil. Mərhəmətdən doğan və daima əfvedici bir amandır. Bununla bəndənin düşdüyü qəflətlərə

peşman olmasını və ona verilən möhlətdə tövbə etməsini istəyir.

Ömür sərmayəsi, bir ovuc zaman insan üçün. Başı və sonu müəyyən olan bir ovuc zaman.

Uzun kimi gələr insana. İllər... illər uzun deyilir. Onlarca il. Yeni dünyaya gələn bir insanın yaşayacağı, hətta sanki heç bitirə bilməyəcəyi illəri vardır önündə.

Bir də bunu artıq qocalıq çağına çatmış, yaşlandığını qəbul etmiş bir insandan soruşmaq lazımdır: “Nə anladın bu həyatdan. Nələr oldu bu qədər ildə və ya geriyyə nə qaldı?”

Əcəba, verəcəyi cavab nə olar?

Rəsulullah (s.ə.s) dünyaya hansı gözlə baxmalı olduğumuzu necə də gözəl təsvir edir: “Bir müsafirlik bu dünyada. Dünya da müsafirxana. Bu gün varıq, sabah yox.”

Bizim dünyaya bağlılığımız ancaq bir müsafirin qonaq getdiyi yad bir evə bağlılığı qədər olmalıdır.

Bizi canlı tutan, ruhumuzu diri tutan bir sevda olmalı. Bu sevda axirət və əsl hesabın olacağı yerin sevdası olmalı.

Orada bizdən soruşulacaqların hesabı. O hesab gününə nə qədər hazırıq? Özümüzdə nə qədər arxayırıq? Bəlkə özümüzdə güvənməyimiz mümkün deyil, amma ən azından Rəbbimizin hüsuruna çıxara biləcəyimiz qul azuqəmizdə nə isə olmalıdır.

Rəhmanın hüsuruna əliboş getmək olarmı? Ən gözəl hədiyyələr ala bilməsək də ən azından könlümüzdən sevgi ilə qopan ən gözəl nəyimiz varsa onunla hüsuruna getməliyik.

Bizə hidayət kimi bir nemətverən və bizə Özünə itaət üçün möhlət verən o Rəhmanın hüsuruna əliboş getmək olarmı?

“Peşmanlıqlarımızla gəldik, ya Rəbb! Qulluq edə bilmədik, amma qəflətimizin fərqi deyik. Nemətlərinin şükürünü edə bilmədik, amma bu utancla şəfqətinə sığındıq.” hissələri ilə getməliyik Onun hüsuruna. Keçən illərin bir saniyəsinə belə tuta bilmərik. İllər bizim üçün kabus deyil, Onun qatından verilən möhlət olmalı. Üzümüz, könlümüz, ruhumuz ona dönük olmalı. Bizə “ah” etdirəcək bir ömür gün gələcək bizdən hesab soruşmaq üçün qarşımıza çıxacaq. “Məni hara sərf etdin, hansı pis əməllərə alət etdin? Mənimlə hansı yola getdin, hansı mənzilə çatdın?” –deyə hesaba çəkmədən ilahi riza istiqamətində istifadə etməliyik bizə verilən bu sərmayədən. “İllər keçdi bir ah ilə” deməmək və son nəfəsdə nədan olmamaq üçün indinin, bu günün, bu anın qiymətini bilmək lazımdır.

Necə də gözəl demiş Dərzi Baba:
Əllər deminə dəstur alalım.
Pərvanəyə bax ibrət alalım.
Eşqin atəşinə gəl bir yanalım.

Günlər, gecələr durmaz, keçiyor.
Sərmayən olan ömrün bitiyor.
Bülbüllərə bax, fəryad ediyor.
Ey qönçə, açıl, mövsüm bitiyor.

MƏN BELƏ DÜNYAYA NƏ DEYİM İNDİ!

Bu dünya tərsinə dövr edir daha,
Heç kəs anlamayır günah kimindi.
İti bazarında atından baha,
Mən belə dünyaya nə deyim indi.

Gülüb üzümüzdə can söyləyənlər,
Çönüb arxasına qarğış eyləyir.
Haqqı pula satıb nahaq deyənlər
Dünyanın işinə alqış eyləyir.

O qədər göz yaşı qurutmuşuq ki,
Sevgilər içində nifrətimiz var.
Bizlər unutqanıq unutmuşuq ki,
Bir vətən adlanan həsrətimiz var.

Yerin səhv salıxı əyriylə düzün,
Ayıra bilmirik yaxşını pisdən.
Tutub qarşısını toz gözümlə
Düşməni də tapırıq öz içimizdən.

Dostluğun da qalıb sadəcə adı
Bir vaxt dost deyənlər indi yad olub.
Daha ağzımızın dəyişib dadı,
Çeynəyir yalandan dadsız dad olub.

Dövrənin işinə yoxdu qarışan,
Dodaqlar yumulub susub danışan.
Söz dedim cavaba səssizlik dindi,
Mən belə dünyaya nə deyim indi.!

Lamiyyə KÖÇKÜNLÜ

Müsəlmanın ən mühüm vəsfi

GÖZƏL XASIYYƏT



Yaxşılıq gözəl xasiyyətli olmaqdır. İnsanın yaxşılığı əxlaqlı olmasından anlaşılır.

Xeyirli insan gözəl xasiyyətli olandır.

Allah-Təalanın bir insana verdiyi ən xeyirli, ən dəyərlı şey gözəl əxlaqdır.

Gözəl bir həyat tərzi və hər mövzuda ölçülü olmaq peyğəmbərlərin xüsusiyyətlərindəndir.

Yuxarıdakı hikmətli sözləri söyləyən Əziz Peyğəmbərimiz (s.ə.s) insanlarla yaxşı davranmağı tövsiyə etmişdir.

Peyğəmbərimizin gözəl əxlaqı

Allah-Təala bizə Sevimli Peyğəmbərini tanıdarkən onun ən gözəl xasiyyətlərə sahib olduğunu bildirdi.

Onu özümüə örnək almamızı əmr etdi.

Çünki o, insanların ən gözəl əxlaqlısıydı. Və gözəl əxlaqı tamamlamaq üçün göndərildiyinə görə, müsəlmanlar gözəl əxlaqı ondan öyrənəcəkdı.

Rəsulullaha on il xidmət edən Ənəs bin Malik Onun əxlaqından danışarkən "On il boyunca onun bir dəfə də olsun "uf!" dediyini, etdiyim səhvədən dolayı "niyə belə etdin" dediyini, etmədiyim bir şeyə görə də "belə etsən olmazdımı" deyə danladığını eşitmədim" buyurur.

Gözəl xasiyyətin səmərəsi

Sevimli Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bizə bunları da öyrətədi:

Xasiyyəti ən yaxşı olan mömin imanı ən güclü mömindir.

Qiyamət günündə savablar ölçülərkən möminin tərəzində ən ağır gələcək şey gözəl əxlaqdır.

İnsanı cənnətə ən çox aparan iki şey; Allaha qarşı gəlməkdən çəkinmək və gözəl xasiyyətdir.

Gözəl əxlaq insana nələr qazandırır? Bunu da Əziz Peyğəmbərimizdən öyrəndik.

Gözəl xasiyyətli bir mömin gündüz oruc tutub

gecə namaz qılan kimsələrin mərtəbəsinə yüksələr.

Xoş xasiyyətli kimsəyə cənnətin ən yüksək yerində bir saray (köşk) verilir.

Allahın və Rəsulunun ən çox sevdiyi kimsələr xasiyyəti yaxşı olanlardır və onlar qiyamət günündə Rəsuli-Əkrəmə ən yaxın yerdə olacaqlardır.

Mülayimlik

Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in bildirdiyinə görə: Allah-Təalanın bir bəndəsində olmasını istədiyi və bəyəndiyi xüsusiyyətlərdən biri mülayim xasiyyətdir.

Allah sevdiyi qulunu xoşxasiyyət edər.

İnsanlarla mülayim davranmayan kimsədə xeyir yoxdur.

Yumşaq xasiyyətli olan kimsə hər işdə asanlıq göstərir. Allah-Təala da bəndələrinə asanlıq göstərilməsindən razı olar.

Güləruz olmaq

Yaxşı xasiyyətli olmağın bir əlaməti də insanlara gülər üz göstərməkdir.

Allah Rəsulu (s.ə.s)-in buyurduğuna görə;

Din qardaşını gülər üzlə qarşılamaq bir yaxşılıqdır; eyni zamanda yoxsula sədəqə vermiş kimi də savab qazandırar.

Gülər üzlü olmağı əsla kiçik, dəyərsiz görməmək lazımdır.

Gülər üz kimi dadlı söz də bir sədəqədir. Və insanı cənnətə aparən səbələrdən biridir.

Gülər üzlə söylənən şirin söz daha savabdır. İnsan şirin sözlə də olsa özünü cəhənnəmdən qorumalıdır.

Səhabələrin anladığına görə Peyğəmbərimizdən daha çox təbəssüm edən yox idi. Əshabi-kiramdan Cərir bin Abdullah Rəsulullah (s.ə.s)-in onu hər gördüyündə təbəssüm etdiyini söyləyərdi.

İnsanları xoş görmək

Allah-Təala Əziz Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-ə iki şeydən birini seçmə haqqı verərdisə, Rəsulullah (s.ə.s) günah olmadığı təqdirdə bunlardan ən asan olanını seçərdi.

Sevimli Peyğəmbərimizin alqı-satqı edənlərdən bir istəyi vardı:

Əgər müştəri peşman olar və aldığı malı

geri qaytarmaq istəyərsə və ya satıcı peşman olar satdığı malı geri almaq istəyərsə, bu xüsuslarda asanlıq göstərilməlidir. Alqı-satqıda asanlıq göstərənə Haqq-Təalanın qiyamət günündə asanlıq göstərəcəyini söyləyərdi.

Peyğəmbərimiz (s.ə.a) həyatında heç kimi incitmədi. Savaşların xaricində, bir xidmətçiyə, bir qadına və ya hər hansı bir kimsəyə əli ilə vurmadı. Ona pislik edənlərdən intiqam almadı.

Bir səhabəsinə bunları tövsiyə etdi:

“Əgər biri sənə ağır söz söyləyər (həqarət edər) və ya səndə var olduğunu bildiyi bir qüsür səbəbi ilə səni ayıblayarsa, sən onun haqqında bildiyin şeylər səbəbi ilə onu ayıblama. Onun bu davranışının günahı özünə aiddir.”

Allah-Təala bəndəsini bağışlayan kimsədən razı olar və digər qullarının yanında onun dəyərini yüksəldər.

İnsanlarla yaxşı davranmaq

Əziz Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in buyurduğuna görə; insanlarla yaxşı davranmalı və onlardan gələcək sıxıntılara, əziyyətlərə səbr etməliyik. Belə bir müəlsman insanların arasına qarışmayan, onların verəcəyi çətinliklərə dözməyən müsmandan daha xeyirlidir.

İnsan bir nəfəri sevməyə bilər; sevmədiyi kimsəni üzünə gülərək idarə etmək məcburiyyətində qala bilər. Bunu Peyğəmbərimiz də edərdi.

Onun öndə gələn səhabələrindən Əbud-Dərda həzrətləri nifrət etdiyi bəzi insanların üzünə gülmək məcburiyyətində qaldığını söyləyərdi.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) insanların səhvini üzlərinə vurmazdı. Birinin səhvini üzünə söyləyərək onu utandırmaq yerinə “insanlar nə üçün belə edirlər?” kimi ümumi ifadələrdən istifadə edərdi.

Hər kəs bir-biri ilə qaynayıb-qarışmalıdır. Əziz Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bunları möminin xüsusiyyətləri arasında sayardı. İnsanlarla görüşüb danışmayan, söhbət edib qaynaşmayan kimsələrdə xeyir olmadığını bildirərdi.

HƏCC ETDİNMI?

İbn Ərəbi həzrətlərinin əl-Futuhatu-l-Məkkiyyə adlı əsərində keçən Şeyx Şibli həzrətlərinin nəfsi ilə etdiyi hesablaşma həccin mənəvi zənginliyini çox gözəl şəkildə izah edir:

Şibli: (Nəfsinə xitabən) həccə niyyət edib ehrama girdinmi?

Nəfs: Bəli girdim.

Həyatın boyunca bu həcc niyyətindən başqa etdiyən bütün niyyətləri inkar etdinmi?

-Xeyr.

-Onda həccə niyyət etməmişən. Sonra ehram üçün paltarlarını çıxardınmi?

-Bəli çıxardım.

-Libasını çıxardığın kimi, qəlbini dünyəvi işlərdən təcrid etdinmi?

-Xeyr.

-Onda ehrama girmədin. Sonra təmizləndinmi?

-Bəli.

-Səndə olan xüsusiyyətlərin hamısı, bu təmizliklə yaxşılaşdımi?

-Xeyr.

-Onda təmizlənmədin. Təlbiyə gətirdinmi?

-Bəli.

-Etdiyən təlbiyə kimi sənə cavab verildimi?

-Xeyr.

-O zaman layiq olduğu kimi təlbiyə edə bilmədin. Hərəmi-Şərifə girdinmi?

-Bəli.

-Hərəmi-Şərifə girərkən haram şeylərdən əl çəkdiyinə doğrudan da inandinmi?

-Xeyr.

-Ona görə Hərəmi-Şərifə girmədin. Sonra Məkkeyi-Mükərrəməyə yaxınlaşdınmi?

-Bəli.

-Məkkəyə yaxınlaşarkən sənə Allah-Təaladan bir hal gəldimi?

-Xeyr.

-Elə isə bu da olmadı. Məscidi-Hərəməyə girdinmi?

-Bəli girdim.

-Allahı bildiyən cəhətilə Ona yaxınlaşa bildinmi?

-Xeyr.

-Elə isə Məscidə girmədin. Kəbəni gördünmü?

-Bəli gördüm.

-Nəzərdə tutduğun və niyyət etdiyən şeyi gördünmü?

-Xeyr.

-O halda Kəbəni görmədin. Yeddi dəfə rəml və səy etdinmi? Yəni qismən iti addımlarla, qismən də aramla yürüdünmü?

-Bəli.

-Dünyadan qaçıb (əl götürüb) onunla əlaqəni kəsərək Allah-Təalaya şükür etdinmi?

-Xeyr.

-Onda rəml etmədin. Həcərəül-Əsvədə əl sürüb onu öpdünmü?

-Bəli.

(Bu cavabı verincə çırpınmağa başladı).

Özünə gəl, sən nə deyirsən. Həcərəül-Əsvədə əlini (üzünü) sürtən Allahla danışmış kimi olar. Allahla danışan isə amanda olar. Səndə belə bir hal baş verdimi?

-Xeyr.

-Elə isə Allahla dialoq etmədin. Sonra Allahın hüzurunda vəqfədə durdunmu, iki rükət namaz qıldınmi?

-Bəli.

-Allah-Təalanın nəzdində olan məqamını anlaya bildinmi?

-Xeyr.

-Onda nə vəqfə etdin, nə namaz qıldın.

Səfaya çıxdınmi?

-Bəli.

-Nə etdin?

-Yeddi dəfə təkbir gətirdim, həccə xatırladım. Allahdan qəbul etməsini istədim.

-Mələklərin təkbiri kimi təkbir alıb orada ikən təkbirin həqiqi mənasını anladınmi?

-Xeyr.

-Səfadan endinmi?

-Bəli.

-Bütün mənəvi xəstəliklərdən qurtularaq sağaldınmi?

-Xeyr.

-O zaman nə Səfaya çıxdın, nə də oradan endin. Sonra səy etdinmi?

-Bəli.

-Nəfsindən qaçıb Allaha sığındınmi?

-Xeyr.

-Onda səy etmədin. Sonra Mərvəyə getdinmi?

-Bəli.

-Sənə bir vüqar və sükunət halı gəldimi?

-Xeyr.

-Demək sən Mərvəyə də getməmişən. Minaya çıxdınmi?

-Bəli.

-Etdiyin üsyana qarşı Allah-Təaladan bağışlanmağını istədinmi?

-Xeyr.

-Onda Minaya çıxmamışan. Məscidüll-Hayfa girdinmi?

-Bəli.

-Girərkən, çıxarkən Allahdan qorxdunmu? Buradakı qorxu kimi başqa zamanlarda da nəfsində bir qorxu hiss etdinmi?

-Xeyr.

-Burada da bir şey edə bilmədin. Ərəfata çıxdınmi? Vəqfəyə durdunmu?

-Bəli.

-Yaradıldığı halı, daxilindən keçən hissləri və sabah nə olacağını anlaya bilidinmi?

-Xeyr.

-O zaman Ərəfat vəzifəsini də yerinə yetirmədin. Müzdəlifəyə endinmi? Həram bölgənin əlamətlərini gördünmi?

-Bəli.

-Özünü və dünyanı unudacaq bir halda qəlbini Allaha bağlayaraq zikr etdinmi?

-Xeyr.

-O zaman Müzdəlifədə durmadın. Sonra Minaya girdinmi, qurban kəsdinmi?

-Bəli.

-Nəfsini qurban etdinmi?

-Xeyr.

-Onda bir şey kəsmədin. Sonra cəmrə atdınmi?

-Bəli.

-Cəhalətini atıb, onun qarşılığında elm qazana bildinmi?

-Xeyr.

-Onda cəmrə atmadın. Sonra tərəş oldunmu?

-Bəli.

-Dünyaya aid əməl və arzularını kökündən silib atdınmi?

-Xeyr.

-Bunu da etmədin. Sonra ziyarət təvafı etdinmi?

-Bəli.

-Bu ziyarətinə görə həqiqətlərdən və kəramətlərdən sənə bir şey sirayət etdimi? Çünki Rəsulullah -səllallahu əleyhi və səlləm- "Hacılar və ümrə ziyarətinə gələnlər Allahın ziyarətçiləridir. Ziyarət olunanın ziyarətçilərinə bir şey ikram etməsi lazımdır."-buyurdu.

-Xeyr.

Onda ziyarət etmədin. Sonra ehramdan çıxıb təhəllül etdinmi? Yəni halal əməllər etməyə başladınmi?

-Bəli.

-Bundan belə halal şeylər yeməyə əzm etdinmi?

-Xeyr.

-Elə isə halallara əməl etmədin. Sonra vida etdinmi?

-Bəli.

Şibli:Ruhunla, nəfsinə bütünlükdə vida etdinmi?

Nəfs: Xeyr.

Şibli: O zaman vida etmədin, təkrar həccə getməyin lazımdır.

Şeyxi-Əkbər İbn Ərəbi həzrətləri bu söhbəti nəql etdikdən sonra; "Bundan sonra necə həcc ediləcəyini başa düş və ona görə həcc et"-deyir.

* Ən gözəl insan 1, səh.187

MUSAB BİN ÜMEYR

Cənnəti fəqirlik və cəsarətlə satın alan gənc...

“Möminlər içərisində elələri də vardır ki, Allaha etdikləri əhdə sadıq olurlar. Onlardan kimisi (bu yolda) şəhid olmuş, kimisi də (şəhid olmasını) gözləyir. Onlar (verdikləri sözü) əsla dəyişməzlər.”
(əl-Əhzab, 23)

Örnək simalar rubrikasının ilk yazısında hər bir müsəlmana örnək olacaq nümunəvi şəxsiyyət, İslamın ilk müəllimi, böyük hicrətin gizli qəhrəmanı, ilk İslam dövlətinin təməlini hazırlayan, qapı-qapı gəzərək İslamı təbliğ edən təbliğ əri, Mədinədə ilk cümə namazını qıldırən imam, Peyğəmbərə (fiziki və əxlaqi cəhətdən) ən çox bənzəyən və ona xidmət edən xidmət sevdalısı, dünyanı deyil, axirəti seçən mübərək şəhid **Musab bin Ümeyr** həzrətlərinin geniş həyatını xülasə şəkildə sizlərlə paylaşmaq istədik.

O, Məkkənin ən zəngin ailəsində dünyaya gözlərini açan, yaraşlıq və gözəl geyinən, -kapitalist zehniyyətə görə- çox

şanslı bir gəncdi. Xüsusilə Məkkənin ən zənginlərindən biri sayılan anası ona çox əhəmiyyət verir, ən bahalı və şıq geyimlər geyindirir, ən gözəl ətirilər vurardı. Gözəlliyi dillərə dastan idi. Hamı ona heyran idi. Hətta Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) onun haqqında belə buyurub: “*Məkkədə Musabdan daha gözəl geyinən, ondan daha yaraşlıq və nemətlər içində üzən başqa bir gənc görmədim.*” (İbn Səd, ət-Təbəqatul-Kübra, III, 116) Həmçinin gülərlü, nəzakətli, zəki və natiq birisiydi.

Həç bir zaman mənasız bütələrə sitayiş etməyən, dünya nemətləri içində üzən gənc Musabın könlündəki boşluq hissi gündən günə artırdı. Nəhayət bu boşluğu İslamla doldurma qərarına gələrək Pey-

ğəmbərin hüzuruna gedib kəlmeyi-şəhadəti gətirərək İslamla şəərəflənir. Bu qərarı ilə bütün qohum-əqrəbasının, xüsusilə də anasının qəzəbinə düçar olur. Hər nə qədər ona əziyyət verərək, zindana həbs edərək dinindən döndərməyə çalışsalar da, əksinə bu, onun imanını daha da gücləndirir və Peyğəmbərə olan bağlılığını artırır. Anasına gözəl dillə dini təbliğ etməyə çalışsa da anası ona olan təziqini artırır. Nəticədə əziyyətlərə dözə bilməyib Həbəşistana hicrət etmək məcburiyyətində qalır.

Dəbdəbəli həyatı tərək edib imanı seçən və bu səbəblə günlərlə ac-susuz qalan Musabın bu halın Həzrət Əli belə rəvayət edir:

Günlərin bir günü Rəsulullahla oturmuşduq. Bu əsnada Musab bin Ümeyr gəldi. Üzərində yamaqlı paltardan başqa geyəcək heç bir şeyi yoxdu. Onun bu halını görəndə Rəsulu Əkrəmin gözləri yaşla doldu və belə dedi: *Qəlbini Allahın nurlandırdığı bu şəxsə baxın! Ana və atası onu ən ləzzətli nemətlərlə yedirib- içirirdi. Allah üçün bunların hamısını tərək etdi. Allah və Rəsulunun sevgisi onu bu hala gətirib.*

Mədinəlilərdən bir qismi islamı qəbul etmişdilər. Dini anlatmaq və digərlərinə təbliğ etməsi üçün Rəsulullahdan müəllim istədilər. Musabın dinə qarşı səmiyyətiyindən xəbərdar olan Peyğəmbər heç tərəddüd etmədən onu müəllim olaraq Mədinəyə göndərdi. Beləcə o, Mədinəyə ilk hicrət edən səhabə oldu. Onun dini intellekti və natiqliyi qısa zamanda Mədinə xalqının əksəriyyətinin İslamla şəərəflənməsinə səbəb oldu. O, nəinki Mədinənin, hətta qonşu şəhər və qəbilələrin də sevgisini qazandı. O, qəbilələrə gedir, evlərdə söhbət aparır, onlara Allahın kitabını oxuyaraq İslamı başa salırdı.

Musab bin Ümeyr Bədir və Uhud savaqlarında mühacirlərin bayraqdarı idi. Uhud savaqlında müşriklərdən birinin Peyğəmbərə hücum etdiyini görəndə Musab onun qarşısına çıxır. Müşrikin qılınc

zərbəsi ilə Musabın sağ golu kəsilir. Musab dərhal bayrağı sol əlinə alır, bu zaman yüksək səslə **“Məhəmməd ancaq bir peyğəmbərdir. Ondan əvvəl də peyğəmbərlər gəlib-getmişlər.”** (Ali-İmran 144) ayəsini oxuyurdu. İkinci qılınc zərbəsi sol qolunu da kəsir. Bu halda ikən qəhrəman Musab bayrağı kəsik qollarıyla sinəsinə sıxaraq səmada dalğalandırır və Peyğəmbərə zərər gəlməsin deyə kafirlərə müqavimət göstərir. Nəhayət İbn Kamie tərəfindən atılan mizraq zərbəsi ilə şəhid olur. Musab zireh geyindiği zaman Peyğəmbərə çox oxşayırdı. Buna görə də müşriklər Peyğəmbəri öldürdükələrini zənn edib sevinirdilər.

Uhud savaqlında bir çox mübarək səhabə şəhid oldu. Həzrət Peyğəmbər gənc cəngavər Musabın mübarək cəsədinin yanında yaşlı gözlərlə bu ayəni oxuyurdu: **“Möminlər içərisində elələri də vardır ki, Allaha etdikləri əhdə sadıq olarlar. Onlardan kimisi (bu yolda) şəhid olmuş, kimisi də (şəhid olmasını) gözləyir. Onlar (verdikləri sözü) əsla dəyişməzlər.”** (əl-Əhzab, 23) Şəhidlər dəfn edilərkən, bir vaxtlar bolluq və dünya nemətləri içində üzən Musaba kəfən tapılmadı. Əynində birci köynəyi vardı. Başını örtəndə ayaqları, ayaqlarını örtəndə başı açıq qalırdı. Rəsulullah şəhidin başını örtməyi, ayaqlarına da izhir otundan qoymağı əmr etdi.

Musab həqiqi dünyanın axirət olduğunu anlamış və dünya nemətləri onu bu fikrindən döndərə bilməmişdi. Bu ibrətli həyat hekayəsinin, sekulyar dünyada yaşayan biz müsəlmanları bir daha düşünməyə və həqiqəti görməyə sövq etməsini Uca Yaradandan arzu edirəm.

Musab həyat və yaradılış məqsədini ən yaxşı anlayan səhabələrdən biridir. O, Peyğəmbəri anasından, atasından və dünyadakı hər şeydən çox sevdi. Mükafat olaraq cənnəti aldı.

“Yaşadığınız kimi həşr olunarsınız” hədisini unutmayaq. İmanlı həyat təmənniləriylə....

NƏFSİNİ QURBAN ET!

Qurban insanın öz nəfsini Allaha qurban etməsidir. Qurban Həzrət İsmayıl kimi özünü ilahi əmrə əmanət etmə sədaqətinin rəmzi ifadəsidir. Qurbanlıq heyvana əziyyət vermədən, üzü qıbləyə tərəf kəsmək üçün uzadılarda belə niyyət edilir.

“Ya Rəbbim! Bu bədənim sənə qarşı o qədər xəta, o qədər üsyan etdi ki, bağışlanmağım üçün bu bədəni Sənə qurban etsəm azdır. Lakin Sən şəriətinlə insanı qurban etməyi haram buyurduğuna görə bədənimin əvəzinə bu heyvanı kəsirəm, qəbul et, ya Rəbb. Bismillah, Allahu Əkbər.”

Qurban nəfsani arzuların və şeytani duyğuların kəsilib atılmasının nişanəsidir. Qurban kəsən adam artıq yüksək duyğulara və ülvi düşüncələrə sahib olar, bayağı fikirlərin təsirindən qurtular. Qurban savabını qazanan hər bir kəs insan olaraq alçalmayacaq, ucalacaq, geriyyət addım atmayacaq, irəliləyəcəkdir. Hər kəsin öz qurbanını şəxsən kəsməsi ruhi mətanətini mühafizə etmək məqsədi daşıyır.

Cüneyd Bağdadi “Mina dağında qurban kəsən bir mömin əgər nəfsinin bütün isteklərini kəsib atmazsa, qurban kəsmiş sayılmaz”-deyir.

“Sədaqət Minasında nəfsinizi ona müxalifət qılıncı ilə öldürün” sözünə görə nəfsini qurban et ki, həccin həqiqi həccə çevrilsin və vüsəl Kəbəsinin qapısına çatasan...”

İbn Ərəbiyə görə ən böyük qurban nəfsdir əsas məsələ onu kəsməkdir. Quranda bəhs olunan Fida fəsilinin rəmzidir. (Saffət, 107) Qoçun kəsilməsi nəfsdən qurtulmaq mənasına gəlir. Həzrət İbrahim (ə.s) yuxusunda oğlu İsmayılı qurban kəsdiyini görmüşdü. Burada İsmayıl qoçun rəmzidir. Ona yuxuda oğlunu deyil, oğul rəmzi ilə izah edilən qoçu qurban etməsi əmr edilmişdi. Ancaq Həzrət İbrahim yuxunu yozmadan olduğu kimi icra etmək istədi və Allah da ona bir qoç göndərdi. (İbn Ərəbi, *Füsusul-Hikəm*, 46, 84)

Verməyən canın Sənə bulmaz həyatı-cavidan Zindeyi-cavid ona derlər ki, qurbandır Sənə

“Sədaqət Minasında nəfsinizi ona müxalifət qılıncı ilə öldürün” sözünə görə nəfsini qurban et ki, həccin həqiqi həccə çevrilsin və vüsal Kəbəsinin qapısına çatasan...”

Mənası;

Hamı ildə bir dəfə qurban kəsər, Allah dostu hər an sevdiyinin qurbanıdır. Aşiq məşuqu üçün bir yox, min can qurban etməyə hazırdır.

Qurban insanı Allaha yaxınlaşdırır, onda Haqqa təslim olma ruhunu inkişaf etdirir. Beləliklə, insan həqiqi ibadətəin süuruna vararaq şükür vəzifəsini yerinə yetirməyə çalışır. Kəsilən qurbanlarda bir çox hikmətlər vardır:

Qurban ibadəti həqiqi ixlası öyrədir.

Qurban ibadəti insana özünü Allahın razı olduğu işlərə həsr etmək şüurunu aşılayır.

Qurbanla insan simvolik olaraq özünü Allaha fəda etmiş olur.

Qurban Allahın əmrinə təslim olmağın nişanəsidir.

Qurban ibadəti ilə övlad sevgisini və bütün sevgiləri Allaha qurban etmək hökmü verməkdir.

Qurban ibadəti Allahın Həzrət İbrahimi çəkdiyi sınağın davamıdır.

Qurban əməli olaraq tövhid dərsideir, tövhid müəllimidir.

Qurban tarixi tövhid mübarizəsinin ümumbəşəri bayramıdır.

Qurban ibadəti əhəmiyyətli bir İslam şüarıdır.

Qurban ibadəti insanı Allaha yaxınlaşdırır.

Qurban bir çox cəhətdən faydaları olan ilahi bir hədiyyədir.

Qurban kəsmək iman və ibadətəin əlamətidir.

Qurban ibadəti Allahı zikr, Allaha şükür və təşəkkürdür.

Qurban ibadəti fikir və təfəkkürdür.

Qurban səmimiyyətdir, qəlblərdəki iman nurunu paylaşmaqdır.

Qurban Allah sevgisinin isbatıdır.

Qurban insanlara səadət və sevinc bəxş edir.

Qurban rəhmətə vəsilə və bərəkətdir.

Qurban bələlərin qarşısını alan ilahi bir zirehdir.

Qurban Allaha təzim qullara şəfqətdir.

Qurban ibadəti günahların bağışlanmasına işarədir.

Qurbanlar axirətdə sahiblərinə bir mink kimi geri qaytarılacaqdır.

Qurban Allahın sonsuz səxavətinə qarşı qulların göstərdiyi kiçik bir qarşılıqdır.

Qurban yer üzündə maddi-mənəvi nizam və müvazinətəin vəsiləsidir.

Qurban ibadəti insanlığa Allahın böyük bir hədiyyəsidir.

Qurban hər kəs, xüsusən də yoxsullar üçün ilahi bir ziyafət süfrəsidir.

Qurban ictimai ədalətəin təmin edilməsinə xidmət edən ictimai bir müəssisədir.

Qurban islamın insanlararası yardımlaşma kampaniyasıdır.

Qurban müsəlmanların sevgi, şəfqət və mərhəmətinin təzahür formasıdır.

Qurban ibadəti ictimai bir xeyriyyə işidir.

Qurban ibadəti ailəvi və ictimai birliyə, bərabərliyə vəsilədir.

Qurban küsülülüyü aradan qaldırmaq, köülləri qovuşdurmaq kimi bir vəzifəni yerinə yetirir.

Qurban xəsislik mərzəini müalicə edən bir məlhəmdir.

Qurban kasıbları sevindirib məyusluğu aradan qaldırır, qədərə üsyan hissini öldürür.

Qurban ibadəti qonşuluq münasibətini qüvvətləndirir və möhkəmləndirir.

Qurban ibadəti iqtisadi inkişafa səbəb olan heyvandarlığa təşviqdır.

Qurban ibadəti haqq yolunda fədakarlıqdır.

HİCAZDA RAMAZAN

YA DA EHSAN DUYĞUSUNUN DADILDIĞI YER VƏ ZAMAN

Peyğəmbərlərin xatirələriylə dolu və bəzi ümmətlərin ibrətli aqibətlərinə məkən olmuş bölgələrdə edilən ibadətlər, içərisində Qədr gecəsi də olan Ramazan kimi bir ayda gerçəkləşərsə imanın şirinliyi də ən zirvə nöqtədə hiss edilir.

Zamanın hakim olduğu oruc ibadəti günün yarısından çoxunu oruclu keçirərək, gecəsində sahur ilə oruca hazırlanaraq bir ay ardarda tutulmasıyla da müdhiş bir riyazət yükləməsi edildiyi üçün bəlkə də ehsan duy-

fiyyətində bir oruc yenə ehsan halında namaz və ehsan ümməni ümrə ilə qovuşduqda ortaya hansı mənzərənin çıxacağını siz düşünün.

Mədinədə görüşdüyümüz Əbu İsmayıl ər-Riyadi adlı bir nəfər ümrə üçün Məkkəyə gedəcəyimizi eşidincə bizi xəbərdar edərək belə demişdi: Məkkənin bir adı da Ümmül-Quradır, yəni Şəhərlərin Anası. Kəbənin bir mənası isə məmə deməkdir. Əgər siz 1-2 yaşlı körpələrin bələndiyi ağ bələklər kimi ehramlarınızı geyərək sanki ananızın mə-



ğusuna çatmaq üçün ən təsirli ibadət növüdür. Çünki oruca yeni alışdırılan bir uşaq belə tənha qaldığı halda heç nə yeməməyi ailə içində öyrənib tətbiq edərkən şüur altına yerləşdirilən şey Allahın onu görməsindən başqa bir şey deyildir. Bu isə tam mənasıyla ehsan duyğusudur.

Ehsan duyğusunu güclü yaşadan oruc bir də Mədinəyi-Münəvvərə və Məkkəyi-Mükərrəmə kimi bir məkanda tutularsa, bu o deməkdir ki, ən müqəddəs zaman kəsiyi ən müqəddəs məkənlə qovuşur. Yəni ehsan key-

məsindən bəslənməyə gedəcəksinizsə, buradan ancaq bir şərtlə doymaq olar ki, o da anasından süd əmənin körpənin paklığı ilə Kəbəyə getməkdir. Süddən kəsilmiş bir uşaq kimi getsəniz az istifadə edərsiniz.

Hicazda Ramazanı Həcc mövsümü ilə müqayisə edərsək ən üstün cəhəti şeytanların Ramazanda zəncirə vurulmuş olmalarıdır hər halda. Çünki həcc mövsümündə hacılar üç gün boyunca şeytana daş atmaqla mükəlləfdirlər. Çox vaxt da şeytanın hacılarımızın səbir kasasını doldurduğunu zəvvarlarımız yaxşı bilirlər. Ayırı-

Camaatla qılacağınız təhəccüd namazı vitrlə birlikdə 11 rükətdir. Amma nə namaz! Peyğəmbər (s.ə.s)-in ayaqlarının şişənə qədər qiyamda qalmasının kiçik bir təmsilini yaşayırınsınız. Uzun rükular, ondan daha uzun səcdələr sizi Allaha bir az da yaxınlaşdırmışdır artıq.

ca həccin məkanı da müəyyəndir (Ərəfat, Müzdəlifə, Mina...), zamanı da. Xüsusi günlərdə bütün hacılar bir yerə toplaşdığı üçün müəyyən sıxıntılarla qarşılaşılır. Ümrədə isə əksinə, daha çox təfəkkür və mənəvi dərinləşmə fürsəti yaxalamaq mümkündür. Təbii ki, həcc də ümrə də istifadə edilən üçün çox zirvə ibadətlərdir. Hərəsinin öz yeri var...

Şəxsən öz adıma bunu ifadə edirəm ki, builki Ramazan ayı həyatımdakı daimi qulluq şüurunun hiss etdiyim çox özəl bir zaman oldu.

Düşünürəm ki, bir gününüz ikinci namazından sübh namazına qədər başdan-ayağa ibadətlə keçir. İftar süfrəsində yerinizi alıb təxminən 3 cüz Quran oxuyaraq, təsbihatla məşğul olarkən bir də görürsünüz ki, hər kəs əlindəki Mus-hafaları rəflərə qoymağa başlayıb. Elə isə dua vaxtı gəlmişdir. Artıq könlünüzdən, dilinizdən nə tökülərsə... Aclıqdan iy gəlsə də Rəbbinizin müşk kimi qəbul etdiyi ağzınızdan çıxan sözlər *“Allahummə, innəkə əfuvvun kərimun, tuhibbul əfvə, fə’fu anni – Allahım, şübhəsiz ki, Sən əfv edənsən, kərəm sahibisən, əfv etməyi seversən. Nə olar məni əfv et...”*, *“Allahummə ləkə sumtu və bikə əməntu və alə rizqikə əftartu – Allahım, Sənin üçün oruc tutdum, Sənə iman gətirdim, Sənə təvəkkül etdim və Sənin verdiyin ruziylə orucumu açdım...”* sözləridir. Bəlkə yarım milyon adamın eyni duanı oxuduğunu eşidərsiniz o anda. Sanki hamı bir-birinə şahidlik edir.

Orada hər kəs iftar verməyə çalışır. Qəflətən kiminsə qolunuza girib ısrarla sizi aparmağa başladığını görsəniz heç təəccüblənməyin. Cəmi-cümlətanı 10 dəqiqədən artıq çəkməyən iftarda 7-8 xurma, bir az qatıq və kiçik bir kökə iki stəkan zəməzlə qovuşunca artıqlamasıyla doyduğunuz hiss edərsiniz. Bəzi süfrələrdə ərəb qəhvəsi, bəzilərdə Mədinənin nanəli çayı da ikram edilir.

İftardan sonra dəstəmaz təzələmək üçün otelinizə gəldiyinizdə suisidicinizdə qaynadaçağınız suyla bir stəkan çay içəcək qədər çox az bir vaxtınız vardır.

Artıq namazın da dadını almaq zamanı gəlmişdir. Hər rükətində 1 səhifədən az Quran oxunmayan təravih namazı yatsı ilə birlikdə 2 saatdan az çəkmir. Tədili-erkanı da eyni mütənasiblikdə. Artıq namazınız da təfəkkür dolu, ehsana qapı açan bir namaz olmağa başlamışdır. Təravihdən sonra saat 1-də başlayacaq olan təhəccüd namazına 2 saata yaxın zaman qaldığı üçün yatmağa imkan olmayan bir zaman kəsiyindəsiniz artıq.

Təkrar hazırlanıb gəldiyiniz və camaatla qılacağınız təhəccüd namazı vitrlə birlikdə 11 rükətdir. Amma nə namaz! Peyğəmbər (s.ə.s)-in ayaqlarının şişənə qədər qiyamda qalmasının kiçik bir təmsilini yaşayırınsınız. Uzun rükular, ondan daha uzun səcdələr sizi Allaha bir az da yaxınlaşdırmışdır artıq. Hz. Peyğəmbərin təhəccüddə, səcdədə hıçqıraraq ağlayaraq *“Allahummə əuzu biridakə min səxatik və bimüafətikə min uqubətik və əuzu bikə minkə lə uhsi sənəən aleykə, ənkə kəmə əsneytə alə nəfsik – Allahım, Sənin qəzəbindən Sənin rizana, cəzalandırmandan əfvinə sığınırım. Allahım, Səndən yenmə Sənə sığınırım. Səni öyməkdə acizəm. Sən özünü necə öydünsə eləsən.”* (Muvatta, Salət, 222) deyişini Məscidi-Nəbidəki təhəccüdüün səcdələrində təkrar etməyiniz və Onunla eyni hissi yaşamağa çalışdığımız səcdələr şübhəsiz ki, Rəbbimizin “səcdə et və yaxınlaş” dediyi səcdələrdir...

Şahid mələklərin də iştirak etdiyi sübh namazına qədər “onlar səhər vaxtlarına qədər istiğfar edərlər” ayəsinə əməl etmək üçün kifayət qədər vaxt var. Sübh namazını qıldıqdan sonra günortaya qədər istirahət etməyi bədəninizi haqq etmişdir. 3-4 saatlıq istirahətdən sonra isə müəzzin sizi günorta namazına dəvət edir.

Məhz bir gününü anlatmağa çalışdığım ibadət dolu Hicazın Ramazan gündəliyi... İmanımızı ehsan səviyyəsinə çatdıracaq vəsilələrlə dopdolu. Yanılmıram, elə deyimi?



İBRƏT NƏZƏRİYLƏ OXUMAQ

Allah-Təalanın Qurani-Kərimdəki ilk əmri “Oxu!”dur. Kainatda mövcud olan hər varlıq və hər hadisə arif könuəllər üçün oxunub anlaşılaçaq bir hikmət dərşidir. Qulluqdan əsas məqsəd də “Yaradan Rəbbinin adıyla oxu!” (əl-Aləq, 1) əmri-ilahisi gərəyi bu oxumaq qabiliyyətini qazana bilməkdir. Əsas təhsil budur. Yəni, hər şeydə ilahi hikmətləri oxuya bilmək bacarığına sahib olmaq.

Qurani-Kərim kimi kainat da qəlb gözüylə oxunmaq üçün bəşəriyyətə təqdim edilmiş ilahi bir bəyan möcüzəşidir. Onun hər zərrəsi hikmət və həqiqətlərin bir növ zərfi hökmündədir. Kamil və arif olan möminin vəzifəsi bu zərfləri açaraq içindəki ilahi ismarıcları, sirr və hikmətləri oxuyub idrak edə bilməkdir.

Qurani-Kərimdəki bir çox ayeyi-kərimə də bizi bu zərflərin içindəki hikmət dərşlərini oxumağa dəvət edir. Bu ayələrdən birində belə buyurulur:

“Həqiqətən, göylərdə və yerdə möminlər üçün ibrətlər vardır! Sizin yaradılışınızda və (Allahın yer üzünə) yayıb səpələdiyi canlılarda tam yəqinliklə inanlar üçün (Allahın birliyinə, qüdrət və əzəmətinə, qiyamət gününün haqq olmasına dəlalət edən) əlamətlər vardır.

Gecə və gündüzün bir-birinin ardınca gəlib-getməşində, Allahın ruzi vermək üçün göydən yağış yağdırmasında, onun vasitəsilə yeri ölümündən (quruduqdan) sonra dirilməşində və küləkləri (müxtəlif tərəflərə) yönəltməşində ağılla düşünənlər üçün (Allahın hər şeyə qadir olmasını sübut edən) dəlillər vardır. (əl-Casiyə 3-5)

Buna bənzər bir çox ayeyi-kərimədə də Rəbbimiz

- Məxluqata diqqət çəkərək: “Onlar dəvəyə baxmazlarmı?”

- Coğrafi hadisələrə diqqət çəkərək: “Buluda, yağışa, dağlara, bitkilərin qışda ölüb, baharda dirilməsinə baxmazlarmı?”

- Tarixə diqqət çəkərək: “keçmiş qövmələrin aqibətlərinə baxmazlarmı?” buyuraraq bu dəvətini təkrarlamaqdadır.

ƏSL OXUYAN QƏLBDİR

Bunu unutmamaq lazımdır ki, Qurani-Kərim kimi kainatı və hadisələri də oxuyacaq və hikməti kəşf edəcək olan üzv də qəlbdir. Baş gözü sanki qəlb gözüne eynək nisbətindədir. Çünki göz qəlbni niyyət və mahiyyətinə görə baxar və görər.

Haqq dostu **Mövlana həzrətləri** bunu belə izah edir:

“Gözlərimiz, baxışlarımız könlün iradəsi

altındadır. Könül istərsə göz ilana, yəni zəhərə baxar, istərsə ibrət alacağı şeylərə baxar.

Könül istərsə göz dünyaya (və nəfsin arzu etdiyi) dünya nemətlərinə baxar, könül dilərsə göz mənaya (nəzər edər, hikmətləri qavrar) ilahi sirlərdən aqah olar...

Könül dilərsə əl barmaqlarıyla hesab edər, dilərsə o barmaqlar (məharət qazanar) kitab və əsərlər təlif edər.

Diqqət edin, bütün bu işləri görən hüsnərli əl əslində daxildə olan gizli bir əlin (yəni qəlbin) dilədiyi kimi hərəkət edər. O gizli əl (yəni təfəkkür və hissiyyat mərkəzi olan qəlb) bənimizin bu görünən əlini maşa kimi işlədərək (müsbət və mənfi) işlər gördürməkdədir."

Bu baxımdan qəlbi ibrət və hikmətlərdən aqah edəcək şəkildə hazırlamaq vacibdir.

Yusuf Həmədani həzrətləri buyurur:

"Qəlb ilə zikr ağacla su kimidir. Qəlblə təfəkkür isə ağacla meyvə kimidir. Ağaca su vermədən yaşllaşmasını gözləmək, yarpaq və çiçək açmasını gözləmədən də ondan meyvə istəmək əbəsdir. İstənsə belə əsla meyvə verməz. Çünki o vaxt meyvə zamanı deyil, ağacı bəsləmə zamanıdır. Ona su vermək, sarmaşıqdan təmizləmək, sonra da günəşin şüasını gözləmək lazımdır. Bunlar olduqdan sonra ağac tərəvəzlənir, yaşıl yarpaqlarla bəzənir. Ağac bu kamilliyə çatdıqdan sonra ondan meyvə gözləmək doğru olar. Artıq meyvə zamanıdır." (Rütbətül-Həyat, səh-71)

İşiq olmadan göz heç nə görməyəcəyi kimi imanın nuru, Quran və Sünnənin ruhaniyyəti olmadan da qəlb gözü heç bir həqiqəti görə bilməz. İmanın nuru da qəlblərdə təfəkkürlə parlayar. Bu etibarla qəlblərimizə həyatı və kainatı ibrətlə, təfəkkürlə oxumağı öyrətmək məcburiyyətindəyik. Hikmət əhli bu xüsusda belə buyurmuşdur:

"Kim dünyaya ibrət almadan baxarsa qəlb gözündə bu qəflət nisbətində bir korluq

hasil olar." (İbn Kəsir, I, 448)

Ayeyi-kərimədə buyurulur:

"...De ki: Heç (qəlb gözü) kor olanla (qəlb gözü) görən bir olarmı? Məgər düşənməzsinizmi?" (əl-Ənam, 50)

Rəbbimizin korluğa bənzətədiyi təfəkkürsüzlük halı qəlbin qəflət ilə pərdələnməsidir. Gözü görən neçə insan var ki, qəlbi qatılaşmış, hikmət və həqiqətləri duymaz hala gəlmişdir. Başqa bir ayədə belələri haqda:

"...Həqiqətən, gözlər kor olmaz, lakin sinələrindəki ürəklər (qəlb gözü) kor olar." (əl-Həcc, 46) buyurulmuşdur. Əsl korluq da məhz budur.

Qəlb gözü kor olan bir insan gözəli çirkin, çirkinə də gözəl görər. Şirk və cəhalət qaranlıqlarında məhv olan **Əbu Cəhlin** halı bunun ən bariz nümunəsidir. O bədbəxt insan bir çox Peyğəmbər aşiqinin bircə dəfə də olsa görmək üçün can atdığı Fəxri-Kainat (s.ə.s)-i dəfələrlə görmək fürsəti əldə etmişdi. Fəqət nəfsani mənfəətlərə dalmış, vicdanı kötükləmiş o müşrik qəlbindəki zülmət səbəbiylə gözü önündəki cənnət nurunu görməkdən aciz qalmışdı. Eynilə İblisin Həzrət Adəmə baxışında yanılması kimi...

Həzrət Mövlana buyurur:

"Şeytan Adəmin palçığını gördü, ucalığını görə bilmədi. Bu dünyaya aid olan palçığı seyr etdi. Fəqət o biri aləmə aid olan mənəviyyəti qarışısında kor qaldı. Şeytanın bilməyəyi tərəf insanın Haqqın xəlifəsi olmasıdır.

Ey insan, dünyadan bir-birinə zidd iki səs gəlir. Əcəba, sən qəlbin hansını duymağa istedadlıdır? O səslərdən biri Allaha yaxınlaşanların (təqva sahiblərinin) halı, digəri isə aldananların (günaha dalanların) halıdır. Bu səslərdən birini qəbul etdinsə o birini eşitməzsən. Çünki sevən kəs sevdiyinin ziddi olan şeylərə qarşı kor və kar olar."

Bu dünyada hər şeyə nəfsaniyyət pəncərəsindən baxmağa qərar verib özünü o

istiqamətdə şərtləndirən bir adam daima qabığa ilişib qalar, heç bir şeyin özəyinə və həqiqətinə nüfuz edə bilməz.

İbn Ataullah İsgəndəri deyir:

“Aləmin zahiri gözəl, batini ibrətdir. Nəfs xarici gözəlliyinə, (ruhaniyyətlə bəzənmiş bir) qəlb isə daxili ibrətlərinə baxar.”

Bu səbəblə nəyə və necə baxdığımız çox mühümdür. **Əbu Əli Ruzbari** həzrətləri buyurur ki:

“Bircə dəfə də olsa nəfsinə layiq olduğundan artıq qiymət verərək baxan kəs (yəni təkəbbür və qürurunun əsiri olan adam) kainatdakı əşyanın heç birinə ibrət nəzəriylə baxa bilməz.”

Deməli, çılğın bir nəfsə və şiddətli bir eqoya sahib olanın qəlb gözü kordur. Buna görə də ibrət nəzərimizin güclənməsini, bəsirət nurumuzun artmasını arzu edirik-sə nəfsimizi riyazət və mücadilə ilə tərbiyələndirmək şərtidir.

Hədisi-şərifdə buyurulur:

“Dünyada qonaq kimi olun! Məscidləri ev bilin. Qəlblərinizi rıqqətə (incəlik və zərifliyə) alışdırın! (İlahi əzəmət və qüdrət axışlarını) çox təfəkkür edin və (ilahi nemətlərə şükür edə bilməmək təlaşıyla) çox ağlayın! Nəfsani arzularınız sizi dəyişdirməsin!..” (Əbu Nuaym, Hilyə, I, 358)

Varlıq Nurunu ﷺ rəqiq qəlbli **Əbu Bəkr** ؓ da gördü. Onun sadıq aşiqi və dostu oldu. Əbu Bəkr ؓ Həzrət Peyğəmbərə yanında ikən belə həsrət qaldı, həyatının hər anını ona dastani bir məhəbbət və heyranlıq içində yaşadı.

Bu səbəblə heç nəyə şeytan kimi nəfsaniyyət pəncərəsindən baxmamalı, əksinə, hər şeyə Əbu Bəkr ؓ və ona bənzəyən kamil möminlər kimi ruhaniyyət nuruyla baxa bilməyin cəhdi içində olmalıyıq...

Şairin dediyi kimi:

*“Eşqlə nur görünən,
Kinlə nar olur.*

Qəlati-rüyatə bir misal olur.

Əbu Cəhl ilə İmam-ı Əli!..”

İBRƏT MƏNZƏRƏLƏRİ...

Əbu Süleyman Darani belə deyir:

“Evimdən çıxıram, gözümün sataşdığı hər şeydə Allahın mənə olan bir nemətini görürəm. Ondan bir ibrət alır, dərs çıxarıram.” (İbn Kəsir, I, 447)

Süfyan bin Üyeynə də bir şairin bu halı izah edən “İnsan düşüncə sahibi olarsa hər şeydən bir dərs alar” beytini tez-tez təkrar edərdi. (Ehya, IV, 764)

Həyatın hər anı ilahi qüdrət və əzəməti xatırladıb hikmət və ibrət almağa vəsilə olan saysız-hesabsız mənzərələrlə doludur. Allah-Təala bu mənzərələrdən ibrət almağa dəvət mahiyyətində olan bir çox ayəsindən birində belə buyurur:

“Sizə ayələrinə (möcüzələrini, dəlillərini) göstərən, göydən ruzi endirən məhz Odur. (Bu ayələrdən) ancaq (tövbə edib Rəbbinə) dönmən kimsə ibrət alar!” (əl-Mumin, 13)

Həqiqətən dünya qurulduqdan bu günə qədər heç bir canlının rusizi kəsilməmiş, saysız ilahi süfrələr açılmış, hələ də açılmaqdadır. Düşünəcək olsaq, dünyanın dördüdə üçü su ilə əhatəlidir. Dördüdə birinin böyük hissəsi də bitki yetişdirməyə əlverişli olmayan qayalıqlar və ya çöllərdən ibarətdir. Geriyə qalan çox az torpaq sahəsi torpaqdır. Ancaq nə qüdrətdir ki, bu torpağı sonsuz bir dəyişim və inkişaf bütünlüyü canlıları doyuracaq qidalardan qaynağı qılmışdır.

Həzrət Peyğəmbər ﷺ belə buyurur:

“Allah -azzə və cəllə- “Sən infaq et ki, Mən də sənə infaq edim.” buyurdu. Allahın xəzinələri genişdir. Bütün məxluqata verdiyi ruzulər Onun xəzinəsindən heç nə əskilməz. O, gecə-gündüz ardı kəsilməz infaqlar edir. Səmanı və yeri yaratdığı gündən bəri Allahın infaq etdiklərini düşünün! Bunlar Onun mülkündən heç nəyi əskilməmişdir.” (Buxari, Təfsir, 11/2, Tövhid 22)

Yenə də ibrətlidir ki, qar yağıb hər tərəfi bürüdükdə saysız-hesabsız canlılar

torpağın sinəsinə sığır və uzun müddət Xaliqin mühafizəsi ilə orada sağ qalır. Rəbbimiz torpağı onlar üçün sanki bir qundaq qılar. Buna görə də qar əridikdən sonra o canlılara aid cəsədlərlə qarşılaşırıq. Həmən məxluqlar təkrar torpağın üstünə çıxıb həyatlarına davam edirlər.

İbrət nəzəriylə baxa bilənlər üçün sadəcə bu həqiqətlər belə içində yaşadığımız dünyadakı ilahi nizam və ahəngin nə qədər möhtəşəm olduğunu, dolayısıyla Rəbbimizin sonsuz elm, qüdrət və hikmətini ifadə etmək üçün kifayətdir.

Rəbbimiz bir ayədə:

“(Yer üzündə zəiflikləri ucbatından) ruzisini daşıya (əldə edə) bilməyən neçə-neçə canlılar vardır. Onların da, sizin də ruzinizi Allah verir...” (əl-Ənkəbut, 60) buyuraraq məxluqatın ruzi xüsusundakı təvəkkül, təslimiyyət və qənaətli olmasına baxmayaraq insan oğlunun bu baxımdan ehtiras və təlaşının nə qədər yersiz olduğunu vurğulamaqdadır.

Hafiz Şirazi də bir şeirində insanı “bir damla qan, min bir təlaş” şəklində tərif etmişdir.

Ətrafımızdakı ilahi vitrinləri ibrət nəzəriylə seyr etdikdə görürük ki, bəsirət bir ot kimi görünən müxtəlif çiçəklərin torpaqdan çıxardığı rənglər, qoxular və yarpaqlar heç bir kimyəğərin bənzərini hazırlamağa qadir olmadığı möcüzəvi keyfiyyətlərdir.

Heyvan otu ətə və süd çevirərkən varlıqların ən mükəmməli olan insan çağımızın ən qabaqcıl texnologiyası ilə təchiz olunmuş bir kimya laboratoriyasında belə tonlarla otdan bir qram ət və ya süd emal edə bilmir.

İnsan vücudunda ilahi bir proqram daxilində misilsiz bir ahənglə işləyən orqanların və ya yalnız bircə toxuma hüceyrəsinin içindəki yüzlərlə bio-kimyəvi reaksiyanın idarə olunması bir günlük bizim

“Ağıl sahiblərinin
nəzərində yaşıl
ağacın hər bir yarpağı
mərifətullah üçün bir
divandır. Qafillər üçünsə
bütün ağaclar bir yarpaq
belə deyildir.”

ixtiyarımıza verilsəydi bəlkə bir neçə dəqiqə belə dayana bilməz, kim bilir nə qədər problem çıxardı?

Necə də ibrətlidir ki, bir tərəfdə on tonluq bir filin –Allahın əmriylə- on yaşındakı bir uşağa tabe olduğunu görürük, digər tərəfdə isə -insanın acizliyinin bir ifadəsi olaraq- gözlə görülməyəcək qədər kiçik bir virusun güclü-qüvvətli cüssələri yerə sərdiyini görürük!..

Demək ki, insan Allah-Təalanın lütf etdiyi qüdrəti heç vaxt nəfəsdən görməməli, əsla təkəbbürlənməməli, nemətin əsl sahibini unutmamalı, daima şükür duyğusu içində olmalı və ilahi qüdrət qarşısında özünün bir toz zərrəsi belə olmadığını anlayıb daima Haqqa sığınmalıdır. Zira, alıb-verdiyi nəfəsin dəxi böyük bir ilahi nemət olduğunu bilməlidir.

Həqiqətən ən qabaqcıl texnologiya ilə istehsal olunmuş bir təyyarəyə mindikdə belə “Yüksəklik səbəbiylə hava təzyiqi aşağı düşərsə avtomatik şəkildə önünüzdə gələcək oksigen maskalarını taxın!” deyərək anons edilir.

Halbuki heç kim “Əcəba, sabah havadakı oksigen miqdarı yüzdə 21-dən yüzdə 25-ə çıxarmı, yaxud yüzdə 18-ə düşərmi, özümə bir oksigen balonu alımmı görəsən?” –deyə heç bir təlaş keçirmir. Çünki istər inanan olsun, istərsə də inanan olmayan hər kəs ilahi nizama tabe olaraq həyatını davam etdirir... Əks təqdirdə insan qarşısına çıxan hər cür həyati risk

və təhlükənin fərqudə olsaydı həyat yaşanmaz hala gələrdi.

Bunun kimi saysız-hesabsız həqiqətləri layiqiylə təfəkkür edə bilən bir insan dünyadakı bütün canlıların sadəcə həyatda qala bilmək üçün necə böyük elm və qüdrətin yardım və himayəsinə möhtac olduğunu qavramaqda gec qalmaz. Təkbaşına gerçəkləşdirməyə qətiyyənlə güc yetirə bilməyəcəyi şərtlər içində sanki ilahi həqiqətlər aləmində yaşadığını anlar. Bunu dərk edən heç bir ağıl, məntiq və vicdan da Aləmlərin Xalığı və Nazimi olan Allah-Təalaya baş qaldırmaq kimi bir nankorluq etməz.

HADİSƏLƏRDƏKİ İBRƏTİ GÖRƏ BİLMƏK

Kainat kitabındakı bu mənzərələr kimi insanın həyatda qarşılaşdığı hadisələri də ibrət nəzəriylə oxuması lazımdır. Baş verən hər hadisə həssas və rəqiq bir könlü sahib olan insana incə mesajlar verir.

Məsələn, bir xəstə gördüyümüz zaman düşünməliyik ki: “Mən də eyni halda ola bilərdim. Bu xəstə insan hal-hazırda ətrafındakılardan şəfqət, mərhəmət və qayğı görməyə möhtacdır. Demək ki, mən ona yaxınlaşıb dərdinə şərik olmağa çalışmalıyam. Onun müşkülünü həll edib iztirablı könlünü təsəlli etməyə çalışmalıyam. Rəsulullah ﷺ tez-tez: “Bu gün bir xəstə ziyarət edən varmı?” –deyə soruşardı...”

Həmçinin bir qəza ilə qarşılaşdıqda “O qəzada mən də ola bilərdim. Yaxud ənlə yaxınlarım ola bilərdi.” –deyə düşünərək sahib olduğumuz həyat və sağlıq nemətləri üçün şükür etməliyik.

Bir yetim gördükdə o yetim bizi ta Peyğəmbərimizə qədər aparmalıdır. Rəsulullahın da dünyaya yetim gəldiyini xatırlayıb onlara qarşı vəzifələrimizi düşündürməlidir. Bu xüsusdakı halımızı hesaba çəkməyə sövq etməlidir....

Digər tərəfdən həyatdakı hər nemət

kimi məhrumiyyətlərin də bir imtahan olduğunu yadımızdan çıxarmamalıyıq. Allah nə isə nəsb etməmişsə bunu da qəlb gözüylə oxuyub “Bunda da bir xeyir vardır” –deyərək hər halımıza şükür edə bilməliyik.

Məsələn, Allah övlad verməmişsə qəhr kimi görünən bu hadisədə necə lütlərin gizli ola biləcəyini düşünməliyik. Bir çox ata-analar var ki, övladlarının sürükləndiyi cinayət, pozğunluq, narkotika, imansızlıq kimi rəzilliyi səbəbiylə övlad sahibi olmağın sevinciylə əsla müqayisə edilməyəcək dərəcədə şiddətli acı və peşmanlıq çəkməkdədirlər. Həyatın hansı sürprizlərlə qarşımıza çıxacağını bilmədiyimiz üçün içində olduğumuz hər hala şükür edə bilmək fərsətini göstərməyə çalışmalıyıq. Çünki bəzən Allahın qəhri lütf içində gizli, bəzən də lütfü qəhr içində gizli ola bilər.

Fani imtahan aləmində olduğumuzu unutmaq. Burada əsl məsələ də Allaha gözəl bir qulluq edə bilməkdir. Bu səbəblə həyatın bəsit əngəllərinə ilişmədən könlümüzün hüsurunu mühafizə etməliyik.

Həyatdakı ənlə mühüm ibrət vəsiləsi isə qarşılaşdığımız cənazə mənzərələridir. **Xatəmi Əsamm həzrətlərindən:**

“Biz dünyaya necə və nə vaxt ibrət gözüylə baxanlardan ola bilərik?” –deyə soruşduqda bu cavabı verir:

“Dünyada hər şeyin sonunu xarab, hər kəsin gedəcəyi yerin də torpaq olduğunu gördüyünüz zaman! Bir adamın evindən və ya yaxınlarının evindən cənazə çıxar və o adam bundan ibrət almazsa ona nə elmin, nə hikmətin, nə də nəsihətin bir faydası olar.”

Bu səbəblə biz də bir cənazə gördükdə: “Bu gün o tabutun içindəki mən ola bilərdim.” –deyib həyatımız üzərində nəfs mühasibəsi aparmalıyıq. Dünyalıq olaraq yalnız kəfənimizlə qəbrə girəcəyimizi, daha sonra isə kəfənimizin də, cəsədimizin də əslinə, yəni torpağa dönəcəyini və geriye sadəcə iman və əməllərimizin qalacağını

düşünməliyik. Gördüyümüz cənazəyə edilənlərin bir gün bizim də başımıza gələcəyini xatırlamalıyıq.

Həsən Bəsri həzrətlərinin bu halı bizim üçün nə gözəl irşad nümunəsidir:

İştirak etdiyi bir cənazədə dəfn işləri qurtardıqdan sonra yanındakı bir adamdan soruşur:

“Görəsən vəfat edən bu adam bu dəqiqə dünyaya geri dönüb saleh əməllərini, zikrlərini artırmağı və günahlarına daha çox istiqfar etməyi düşünürmü?”

O adam da:

“Təbii ki, düşünür” –dedi. Bu cavabı alan Həsən Bəsri həzrətləri belə buyurdu:

“Elə isə bizə nə olur ki, bu vəfat edən şəxs kimi düşünürük?” (İbnul-Cövzi, əl-Həsənul-Bəsri)

Biz də qalan həyatımızın Rəbbimizin bizə verdiyi möhlət olduğunu idrak edərək ona görə dəyərləndirməli və özümüzü ölüm həqiqətinə hazırlamalıyıq.

Xülasə, zərrədən kürrəyə qədər bütün bir kainat və onda meydana gələn hər hadisə oxuya bilən könüllər üçün əzəmətli bir ibrət və hikmət divanıdır... İlahi imtahan dərşaxanası olan bu həyatdakı əsl təhsil də bu divanı könül gözüylə oxuya bilməkdir. Zira **Şeyx Sədi Şirazinin** dediyi kimi:

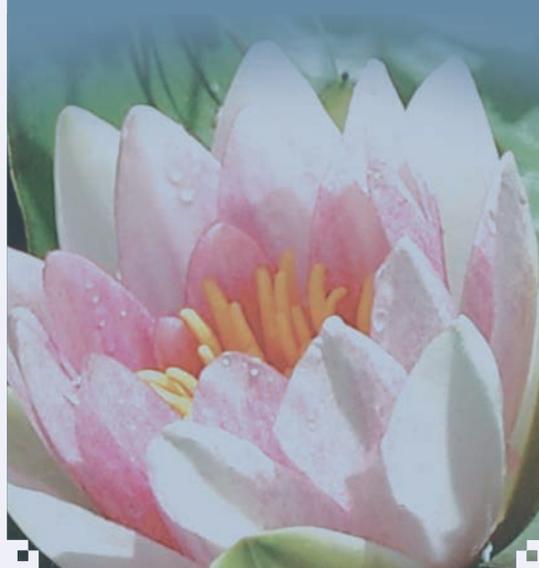
“Ağıl sahiblərinin nəzərində yaşıl ağacların hər bir yarpüağı mərifətullah üçün bir divandır. Qafillər üçünsə bütün ağaclar bir yarpaq belə deyildir.”

Allah-Təala qəlblərimizi nəfsi istəklərin təsirində qalaraq qatılmaqdan mühafizə etsin. “Oxu” əmri-cəlili gərəyincə zərrədən kürrəyə hər şeyi oxuya biləcək həssas bir qəlbi səviyyəyə nail olmağı nəsb etsin. Kainat və hadisələr məktəbinin sirr və hikmət dərslərindən qəlblərimizə ülvə paylar lütf eylesin...

Amin!

1. Kadir Mısıroğlu, *Cemre*, s. 76, İstanbul, 2007

Rəbbimizin
korluğa bənzətdiyi
təfəkkürsüzlük halı
qəlbin qəflət ilə
pərdələnməsidir.
Gözü görən neçə
insan var ki, qəlbi
qatılmış, hikmət və
həqiqətləri duymaz
hala gəlmişdir.



AĞAC, TORPAQ VƏ QƏBİR



Kökədə heç riya yoxdu. Nə rəngində, nə şəklində bir gözəllik vardı. Parlaq deyildi, matdı. Heç kimin diqqətini çəkmirdi. Ancaq onlar yaşatmaq üçün yaşayırdılar. Qaranlığın çiləsinə, soyuq və nəm torpağa onun üçün qatlarırdı: Yaşatmaq üçün yaşamaq.

Diləyin varsa istə Allahdan
Almaq üçün uzaq getmə torpaqdan
Comərdlik torpağa verilmiş haqdan
Mənim sadiq yarım qara torpaqdır
Aşiq Veysəl

Payız fəslə insana sonunu söylər. Və ən çox ağacın diliylə danışır payız. Məhz buna görə də gözlərimi yumub Zaqataladan çıxaraq Şəkiyə getməyə qərar verdim. Bu yolun iki tərəfindəki hər cür qalınlıqda olan ağacların söhbətinə çox şahid olmuşdum. Yol qət etdikcə sanki iki tərəfindən axıb gedən ağaclar zamanın, yəni ömrün sürətindən xəbər verirdi əslində. Əliabaddan keçərkən gözüm gülər üzünü görməsə də Adem Şahinə ürekdən

bir əl elədim və yoluma davam etdim. Ağac- lar zaman, yol ömürdü. Nəfəs aldıqca ya- şarkən bir yandan da öldüyümüz kimi yol qət etdikcə ömrü tükətdirdik. Bunu mənə aralarından keçdiyim ağaclar deyirdi. Uzun müddət yol getdikdən sonra ani bir qərarla Hacı Muradın məzarına doğru döndüm. Hə- yat kimi uzun incə o yoldan sonra məhşəri andıran meydandakı qəbrin başına gəldim. Ölüsünü də müqəddəs sayan dinimin adəti olaraq salam verib qəbrin başına keçdim və uzun-uzadı dua etdim...

Məzarın başucunda oturub Qafqaz dağ- ları istiqamətindəki ulu ağaca baxmağa baş- ladım. Vaiz olaraq insana ölüm kifayət etsə də başucunda olduğum məzardan daha güc-

lü gəldi ağacın ölümdən xəbər verən görkəmi və söhbəti.

Ağac qocalmışdı. Payız isə onu saraltmış, çılpaq qoymuşdu. Doğumdan və ölümdən xəbərlər verirdi. Lakin bir zamanlar onun da bir baharı vardı. Yamyaşıl və dimdik dururdu. Işığın rəqsi vardı yarpaqlarında. Kölgəsi məhşərdəki kölgəni xatırladırdı yaz günündə insanlara. Meyvəsi cənnətdən ilhamlar verməkdəydi və ən ləziz süfrələrin başında durmaqdaydı. Bir zamanlar gəlib-keçən quşlar qonur, civiltilərini baxarsaq ana qucağındakı uşaqların səadətini yaşayırdılar ağacın qucağında. Bəzisi yuvasını da onun budaqlarında qurmuşdu. Demək ki, ağacı əmin görmüşdülər. Balalarını ona əmanət edib yenidən təslim alırdılar. Güvənilməyən insanların ağacın nəsihətinə nə qədər də ehtiyacı vardı.

Gövdəsi dimdik dururdu. Budaqları və yarpaqları qonaq olan quşları qorxutmadan ən qızmar yay istisində və qışın donduran soyuğunda, yəni çətin anlarda belə usanmadan, yorulmadan vəzifəsini görür, bəhanələrin arxasında gizlənmirdi. Dimdik və dosdoğru dayanırdı yolunda. Özünə güvənənləri yarıyolda qoymurdu. O ağacdən yola çıxaraq bütün ağacları düşünməyə başladım öz-özümə danışaraq.

Səssiz sözlərin və daima faydalı olmağın ilhamı vardır ağacda. Varlığı mütləq var olana çağırmaqdadır. Gözlərə göyü göstərən bir kələmdir ağac. Budaqlarının hər addımdı göyə doğrudur. Yarpaqları göyə açılmış əllərdir. Göy üzündən xəbərsiz çərpələng uçurduklara göyləri göstərən, başları daima başımız üstə olan göylərə çevirən bir carçıdır. “Təkcə uçana və ucu əlinizdə olana baxmayın, üfüqlərin arxasında olsun gözünüz və könlünüz” deyən bir xəbərçi, bir ayə və bir ələmdir ağac adəm əlim olandan. Təfəkkürə dəvət edən bir hərf, bir kəlmə və bir kitabdır ağac. Qələm olan, amma qələm kimi kələm olmadan danışan bir xitabdır.

Göz yalnız gördüyünü var sayır. Mən də nə qədərdən sonra ağacın köklərini xatırlaya bildim. Gözüm görmədən onları düşündüm dərin-dərin. Kökdə heç riyə yoxdu. Nə rəngində, nə şəklinə bir gözəllik vardı. Parlaq

deyildi, matdı. Heç kimin diqqətini çək-mirdi. Ancaq onlar yaşatmaq üçün yaşayırdılar. Qaranlığın çiləsinə, soyuq və nəm torpağa onun üçün qatlarırdı: Yaşatmaq üçün yaşamaq. Gözlərdən uzaqdı, ancaq onun çəkdiyi çiləydi ağacı dimdik ayaqda tutan. Onun səbriydi açan çiçəklərə və yaşıllaşan yarpaqlara damla-damla göz yaş tökürmüş kimi su, yəni həyat verən. Onun sayəsində tumurcuqlar kamala çatıb əlimizdə meyvə olurdu. Qələm ağladığı zaman kağız güldüyü kimi, göylər ağladığında köklər gülür, köklər ağladığında da ağac güldürdü. Və köklər yalnız torpağın qoynunda yaşaya bilirdilər, gözlərdən və göstərişdən uzaq. Onların yaşadığı riyasız həyatdı.

Köklər yaşataq üçün yaşamağı torpaqdan öyrənmiş olmalıydı. Daima səssiz-sədasız verən torpaqdan. Belə, kürəyə səsini çıxartmadan, özünə bir buğda verənə yüz sünbül verən torpaqdan. Qarnına qoyulan pisləkləri yox edən və gözəlliklə cavab verən torpaqdan. Kül tökənə də gül verən torpaqdan. Üstündə gəzməyimizə səs çıxarmayan torpaqdan. Sonra torpağın qəbir, yəni dostu açılan qapı olduğu gəldi ağıma.

Bir yandan Hacı Muradın yaşadıkları, bir yandan ağacın dedikləri, bir yandan da torpağın qəbir oluşunu düşündüm. Ancaq susa bildim.

Həmişə gözlərimiz ətrafımızda al-əlvan olanlara yönəlirdi və danışanları dinləyirdi qulaqlarımız. Hərfsiz, hərəkətsiz və dəbdəbəsiz danışanlara nə qədər az qulaq kəsildik. Ağaca, torpağa heç qulaq asdıq mı görəsən? Ərənlərin sirri torpaqda gizlidir deyirlər. Heç sirin ardınca düşdük mü? Bir addım gələnlərə yüz addım atanları tanıdıq mı, bildik mi qədirlərini?

Heç ətrafınızda könlü göyə bağlı neçə kökün olduğu ilə maraqlandınız mı? Yaşatmaq üçün yaşayan köklər. Heç onların acılarına ortaqlıq düşündünüz mü? Yoxsa onların çilələrindən, ayrılıqlarından, acılarından bixəbər halda ağac kimi ana, torpaq kimi yol olması yalnız onların vəzifəsi sandınız?

İnsan ağacı oxuyub qəlbinə və qəbrinə yaxın yaşadığı insan olur.

ELM VƏ HİKMƏT

Qəlblər qablar kimidir.
Ən üstün qəlb, elmlə ən
çox dolu olan bir qəlbdir.
Elmi qoruyanların ölümü
elmin ölümüdür. Burası
belədir, lakin yer üzü heç
bir zaman Allahın dəlilini
qoruyub hakim edəcək
insanlar sarıdan yoxsul
olmayacaqdır.



Uca Allah Qurani-Kərimdə buyurur:
“Allah istədiyi şəxsə hikmət (elm,
mərifət, müdriklik) bəxş edər. Kimə hikmət
bəxş edilmişsə, ona çoxlu xeyir (əbədi səadət)
verilmişdir. Bunu ancaq ağıllı adamlar dərk
edərlər!” (əl-Bəqərə, 269)

Bəşər övladının anlaya biləcəyi bir həqiqət
də ondan ibarətdir ki, hər bir mərifət qapısı
öz açarı ilə açılır. Allaha qulluq məqsədi ilə
yaradılan insan Rəbbi tərəfindən başıboş
buraxılmamış, əksinə bütün zəruri biliklərlə
silahlanaraq dünya səhnəsində öz rolunu
səviyyəsinə görə dəyərləndirmə imkanı
qazanmışdır. Misilsiz ilahi yardımın, yəni
səmavi kitab və səhifələrin, eyni zamanda
onları ən gözəl şəkildə həyatlarına tətbiq
edən peyğəmbərlər və din alimlərinin dün-
ya durduqca bitməyəcək bir ardıcılıqla in-
sanlığa ərz edilməsi, heç kəsi əbədi qur-
tuluş və hidayət qaynağından məhrum bu-
raxmamışdır. Məlum həqiqətləri qulaqa-
rdına vurmaq və ya onları inkar etmək ya-
ramazlığı isə sadəcə gerçəkləşməsində heç
bir şübhə olmayan ilahi əzabın kölgəsində
rüsvayçı bir şəkildə gizlənpaç oynamağa
bənzəməkdədir.

İlahi elmin və hikmətin Əsri-Səadət dö-
nəmindəki bəşər tarixini heyran qoyan sə-
viyyəsi nəinki yaşadığımız dövrdə, eyni za-
manda son Peyğəmbərin ümmətindən əv-
vəl yaşamış Allah elçilərinin gətirdikləri bil-
gilərdə də öz layiqli qiymətini qazanmışdır.
Peyğəmbərin gəlişi ilə həyatlarında onları
yaradanı tanımaq və Ona kamil mənada
qulluq etmək ləyaqətinə yetişən insanlar
öz cahillik dövrlərinə nəzər saldıqda han-
sı rəzalət girdabından qurtulduqlarını çox
gözəl anlayırdılar. Hətta nüfuzu ilə İslam
aləmində tayı-bərabəri az müşahidə edi-

lən İmam Əzəm Əbu Hənifə kimi şəxsiyyətlərin İmam Cəfəri-Sadiqdən aldığı fəvqəladə bir irşad ehsanı qarşısında özünü: “Son iki il olmasaydı Numan (Əbu Hənifə) həlak olardı” deməkdən saxlaya bilməməsi, həqiqi elm və hikmətin insan həyatındakı dərəcəsini necə də gözəl anlatmaqdadır. Son Peyğəmbərin heç bir müqayisə vasitəsinə sığmayan dolğun bir irşad feyzi ilə bərəkətlənərək kamillik mərtəbələrinin yüksəklərində cövlan edən mərifət və hikmət əhlinin etirafları Allaha qulluq mədəniyyətinin üstün bir səviyyəsini gözlərimiz önündə canlandırmaqdadır: “Atam, anam, malı və canım sənə fəda olsun, ya Rəsulallah!” -deyərək içdən gələn tam bir təslimiyyət və səmimiyyət iqlimində söylənilən ifadələri bu mənada dilə gətirmək bir yana dursun, lazımcına anlamaq cürətini hansı birimiz boynuna götürə bilər? Əlbəttə ki, Uca Allahın dilədiyi kəslər bu barədə şərəfli bir istisna təşkil etməkdədirlər. Məhz onların keçmiş və bugünkü həyatlarının mərkəzində bir Əsri-Səadət vurgunluğu yaşanmaqda və yaşadılmaqdadır.

Aləmlərə Rəhmət və Nur olan Sevimli Peyğəmbərimiz (s.ə.s) mübarək hədislərinin birində elmin dəyərini belə açıqlayır:

“Elm öyrənin! Çünki onu öyrənmək Allahdan haqqı ilə qorxmağa səbəbdir. Elm tələb etmək bir ibadətdir. Elmi məsələlərin müzakirəsi bir təsbehdur. Onu araşdırmaq bir cihaddır. Onu bilməyəne öyrətmək bir sədəqədir. İstedadı olanlara onu qarşılıq gözləmədən vermək Allaha yaxınlıqdır. Çünki elm halal və haramın işarətləri, cənnət əhlinin yolunun işığıdır. Yalnızlıqda təsəlli verən bir dostdur. Qürbətdə isə yoldaşdır. Kimsənin olmadığı yerdə sənənlə həmsöhbətdir. Rahatlıq və darlıq zamanlarında yol göstərəndir. Düşmənlərə qarşı silahdır. Dostlar yanında bir bəzəkdir. Allah onun sayəsində bir sıra kimsələri yüksəldərək xeyirdə öndərlər

və imamlar edər. Onların izləri ilə gedilər, davranışlarına uyular və onların məsləhətlərinə qulaq asılar. Mələklər onlarla dostluq etməyi arzulayar və qanadları ilə onlara tumar çəkərlər. Yaş və quru, dənizdəki balıqlar, həşəratlar, quruda yaşayan yırtıcı və digər heyvanlar onların bağışlanmasını diləyərlər. Çünki elm cəhəllətə qarşı qəlblərin həyatıdır. İnsan elm sayəsində xeyirli kimsələrin mövqələrinə, dünya və axirətdə üstün dərəcələrə nail olar. Elm əməlin öndəridir, əməl isə onun arxasından gəlir. Bəxtiyar kimsələrə elm təhsili ilham edilər, bədbəxt kimsələr də ondan məhrum edilər.” (İbn Abdil Bərr, Kitabul Elm, I, 8)

Elmin qapısı kimi şərəfli bir ada layiq görülən Həzrət Əlinin Kümeyl bin Ziyada etdiyi nəsihəti elmin mahiyyətindən çox gözəl xəbər verir:

“Ey Ziyad oğlu Kümeyl! Qəlblər qablar kimidir. Ən üstün qəlb, elmlə ən çox dolu olan bir qəlbdir. Elmi qoruyanların ölümü elmin ölümüdür. Burası belədir, lakin yer üzü heç bir zaman Allahın dəlilini qoruyub hakim edəcək insanlar sarıdan yoxsul olmayacaqdır. Çünki bu, Allahın dəlillərinin mövcudluğu üçün gərəklidir. Bunların sayları çox azdır. Amma Allah qatındakı dəyərləri çox böyükdür. Allah onlarla öz dəlillərini mühafizə edər, ta ki, bunlar onları özləri kimi dürüst insanlara təbliğ etsinlər və o dəlilləri bərəkətli toxumlar halında onların qəlblərinə əksinlər. Elm onları hər şeyin həqiqətinə nüfuz etməyə çəkməkdədir. Onlar zövq və səfa düşkünlərinin pozduqlarını düzəldir və cahillərin nifrət etdikləri şeyləri sevimliləşdirirlər. Onlar bədənləri ilə dünyadardılar, bədənlərindəki ruhları ilə də ən uca məqamlara bağlıdırlar. Ah! Onları görməyin nə qədər də həsrətindəyik. Özüm və sənənin üçün Allahdan bağışlanma diləyirəm. Söyləyəcəklərim bu qədərdir...”

SAYLAR HƏYATDA, YOXSAN HƏYAT SAYLARDA?

“Omnia in numeris sita sunt – Hər şey saylarda gizlidir” sözü var. Sayların içində gizlənməyən və saylarla ifadə edilməyən nə var görəsən? Allahın birliyi və ikiliyə düşməmək Quranın təməl prinsiplərindəndir. Doğulduqdan sonrakı həyat üçün “sayılı nəfəs” deyirik. İncimiza görə heç kim ruzisini yemədən və nəfəsini tükətmədən dünyadan köç etmər.

İbadətlər də say qəlibinə daxildir. Beş vaxt namaz, bir ay oruc və qırxdə bir zıkat kimi. Bütün ibadətlərdə say və limit olduğu halda Qurani-Kərimdə Allahı zikr haqqında limit və sərhəd müəyyən edilməmişdir.

“Ey iman gətirənlər, Allahı çox zikr edin və səhər-axşam Onu təsbih edin.” (əl-Əhzab, 42)

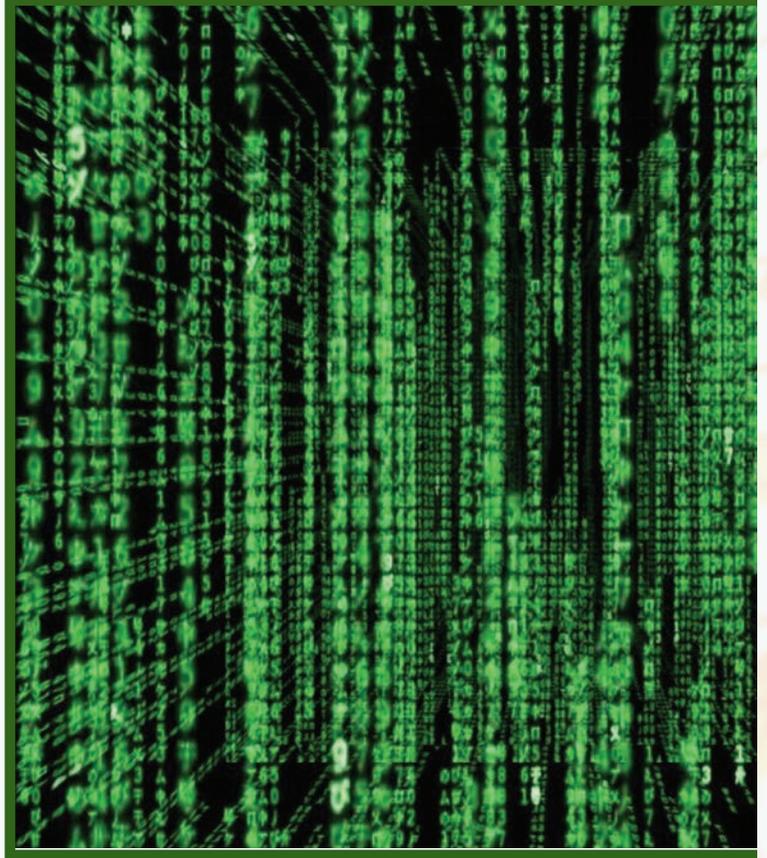
Böyükbaş heyvanlara bir-birindən ayırmaq üçün damğa vurulur. Əsli çox-çox əvvəllərə dayanan damğalama işinin müasir forması nömrələmə və kodlamadır.

Nömrələndirmə mallarda olarsa barkod, maşınlarda nömrə, uzunluğu ölçmək üçün santimetr, istilikdə dərəcə, kompüterlərdə IP adlanır. Telefondan ayaq-qabıya, evlərdən gözlük şüşəsinə qədər hər bir varlıq nömrələrdən nəsibini almışdır.

Saylar və rəqəmlər tərəfindən çərçivəyə alınmağımız hələ biz dünyaya gəlmədən başlamışdır. Təqribən 280 gün keçmədən doğum baş tutmaz.

Marketlərdə mallar kassada barkodları oxudularaq keçər. Müasir mal halına gətirilən insanlara da doğum şəhə-

dətnaməsi verilir. İbtidai sinfə başladığı zaman yenidən nömrə verilir. Əsgərliyə gedər, təkrar bölüyündən taburuna qədər nömrələndirilər. İnsanın da kimlik, pasport, diplom nömrəsi yoxdursa bir yerdən başqa bir yerə gedə bilməz və bir çox qapılar üzünə örtülər.



Böyükbaş heyvanlar həyatlarını bir damğa ilə davam etdirdikləri halda (zəmanəmizdə plastik kartlar) insanlar pasportlarından kimliyinə, ev-ev cib telefonlarından qapı nömrələrinə qədər

Nömrələndirmə mallarda olarsa barkod, maşınlarda nömrə, uzunluğu ölçmək üçün santimetr, istilikdə dərəcə, kompyuterlərdə IP adlanır. Telefondan ayaqqabıya, evlərdən gözlük şüşəsinə qədər hər bir varlıq nömrələrdən nəsibini almışdır.

rəqəmlərin əsarəti altında yaşayrlar. İnsanlardakı nömrə ilə ayırd etmə istəyinin Uca Yaradana bənzəmək həvəsində yatdığına inanıram. Necə? Uca Allah hər insanı səsindən tutmuş barmaq izlərinə qədər orijinal, təqlidi imkansız və yalnız bir dənə yaradaraq digərlərindən fərqləndirir. Gündəlik həyatı nizamlayaraq insana hökm etməyin də yolu onun digərlərindən ayırd edilməsidir. Bunun üçün hər kəsin və hər şeyin nömrələndirilməsi lazımdır.

Qərb mədəniyyətində 13 rəqəmi uğursuz qəbul edilir. Musiqidəki rəqəmsal ahəngə ritm deyilir. Kilsələrdə çalınan zəngin ritmi və səsi qəlbin döyünməsinə və çıxardığı səsə yaxındır. “Müasir” dünyadakı bütün şans oyunlarının (qumar) əsası saylara dayanır.

Aldatma, yalan və saxtakarlığı ifadə etmək üçün Anadolu türkcəsində “numara çevirmək”, Azərbaycan türkcəsində isə “nömrə gəlmək” ifadəsi vardır. Şeytan hələ hüzeni-ilahidən qovulmazdan əvvəl insanları aldatmaq üçün onlara hər cür nömrə gələcəyini belə dilə gətirir:

“(İblis) dedi: “Sən məni azdırıb yoldan çıxartdığın üçün mən də Sənin düz yolunun üstündə oturub insanlara mane olacam! Sonra onların yanına qarşılarından və arxalarından, sağlarından və sollarından gələcəyəm (soxulacağam) və Sən onların əksəriyyətini şükür edən görməyəcəksən!” (əl-Əraf, 16-18) Şeytan dörd cəhəti saydığı halda aşağı və yuxarıni dilə gətirməmişdir. Çünki səcdə aşağı, dua isə yuxarı istiqamətdədir. Şeytanın fırıldaqlarına qarşı ən yaxşı səcdə və dua ilə sinə gərmək mümkündür.

Gün gələr, telefon nömrələrimizi, maşın nömrələrimizi, hətta evimizi başqalarına vermək məcburiyyətində qalarlıq. Nömrələr qalar, nömrə sahibləri köçər. Eyni vəziyyət yaxşı və pis olan əxlaqi vəsflər üçün də keçərlidir. Comərdlər, xəsislər, həsədçilər ölər, amma comərdlik, xəsislik, qeybət və həsəd davam edər. Əbu Cəhlilər – 10-larda gəzərkən, Əbu Bəkrilər +10-lardadır. Mühüm olan kimin və hansı qrupun nömrələrinə yaxınlaşdığımızdır.

Hər şeyin riyazi tərəfinin olduğuna inandığım üçün “hər şey saylarda gizlidir” sözünə önəm verirəm. Qurani-Kərimdə tərəzi kəlməsi 9 yerdə keçir. Yeməkdəki duzun, qəhvədəki şəkərin miqdarı da riyazidir. Riyaziyyat olmasaydı heç bir elm və sənət olmazdı. Riyaziyyatdakı dörd əməliyyat həyatın özüdür. Necə?

Rəqəmlərlə vurulur: Həyat deyil, həyatdakılar vuraraq bizi sərşəmlədir.

Rəqəmlərlə çıxılır: Beynimizi qızdırırlar, canımızı sıxanlar və hövsələdən çıxaranlar var olmuşdur, var, və olacaqlar.

Rəqəmlərlə bölünür: “Dilim-dilim olasan, dilim.” Sözü var. Dilimizi və ya başqalarının dilini bölmək istədiyimiz anlar həyatın içində yaşanır.

Rəqəmlərlə toplanır: Vurulmuşkən, bölünmüşkən və hövsələdən çıxmışkən əliylə, diliylə, təbəssümüylə könül bağçasından sızan Kövsər yazılarıyla, sms-lə və ən əsası dualarıyla toplayanlara qoçlar deyil, canlar qurban...

Altı yüz kəlmə sərhədinə gəldik, rəqəmlər artıq yazmağa izn vermir. Qurban bayramınız mübarək olsun!..

MÜSƏLMANIN MÜSƏLMAN ÜZƏRİNDƏKİ HAQLARI

Uca dinimiz haqq və hüquqlara diqqət etməyi daima ön planda tutmuş, xitab etdiyi hər bir mənsubuna da bu haqlara riayət etməyi tövsiyə etmişdir. Hər bir müsəlman bu haqlara diqqət etməli və dinini, əqidəsini, birlik-bərabərliyi mühafizə etməlidir.

İslam dinində haqlar Allah haqqı, atana haqqı, ər-arvad haqqı, qonşuluq haqqı, əqrəbəliq haqqı, müsəlmanın müsəlman üzərindəki haqları kimi bir neçə yerə ayrılmaqdadır. Nəinki insanların, hətta heyvanların, təbiətin, ətraf mühitin və bütün canlıların qorunması da müsəlmanın haqları içərisindədir. Bu yazımızda müsəlmanın din qardaşına qarşı riayət etməsi lazım olan haqlardan bəhs edəcəyik.

Əbu Hüreyrə (r.a)-dan rəvayət ediləyiniə görə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurdu:

“Müsəlmanın, müsəlman üzərindəki haqqı beşdir: Salamını almaq, xəstəsini ziyarət etmək, cənazəsinin arxasından getmək, dəvətini qəbul edib getmək və asqıranda “yərhəmükəllah” demək.” (Buxari,

Cənaiz, 2; Müslim, Salam, 4)

Salamını almaq

Hədisdən də gördüyümüz kimi birinci haqq verilən salamı almaqla bağlıdır. Hər qarşılaşdığımızı salam verməli, salam verənin isə salamını mütləq almalyıq. Dinimizə görə salam vermək sünne, salamı almaq isə vacibdir. Bu haqda Qurani-Kərimdə *“Sizə salam verildiyi zaman onu daha gözəl bir şəkildə və ya eyni şəkildə cavablayın...”* (ən-Nisa, 86) buyurulur.

Yeri gəlmişkən demək lazımdır ki, salam sadəcə görüşdükdə deyil, eyni zamanda vidalaşdıqda da verilməli və Allahın adıyla ayrılmalıyıq. Bunu da tətbiq etməyi unutmamalıyıq.

Xəstə ziyarəti

Hər birimiz xəstə ola bilər, sağlamlığımızı itirib yatağa düşə bilərik. İnsan xəstə olduğu vaxt ruh düşkünlüyü yaşayır, mənəvi çöküntü ilə üz-üzə qalır. Xəstələrə ruh vermək, maddi və mənəvi dəstək olmaq üçün tez-tez ziyarətlərinə getmək, dua və yardımlarımızla bir an əvvəl yaxşılaşib ayağa qalxmasına köməklik göstərmək boynumuzdakı haqlardandır.

Xəstə ziyarətinin nə qədər əhəmiyyətli bir vəzifə olduğunu bu hədis ortaya qoymaqladır. Əbu Hüreyrə (r.a)-dan rəvayət edildiyinə görə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurdu:

“Allah Təala qiyamət günündə belə soruşar:

- Ey Adəm oğlu! Xəstələndim, məni ziyarət etmədin. Adəm oğlu:

- Sən aləmlərin Rəbbi olduğun halda mən səni necə ziyarət edə bilərdim? -deyər. Allah-Təala:

- Filan qulum xəstələndi, ziyarətinə getmədin. Onu ziyarət etsəydin, Məni onun yanında görərdin. (Müslim. Birr, 43)

Xəstələri ziyarət edərkən yenə də islami ölçülərə diqqət etməliyik. Əvvəla xəstə ziyarəti üçün elə bir vaxt seçməliyik ki, bu vaxtı xəstənin istirahət vaxtına düşməsin. Onun yanında xəstəlikdən ölümədən danışib daha da ruh düşkünlüyü yaratmamalıyıq. Xəstənin yanında çox qalaraq istirahətinə mane olmamalıyıq. Xəstə qardeşimizi qısa ziyarət edib, dua etməli, bildiyimiz şəfa ayələrindən və dualarından oxuyub ayrılmalıyıq.

Cənazəsində iştirak etmək

Yaxınını itirən adam kədər və qəmə batar. Onun bu qəmli və kədərli günündə yanında olmaq, dərdinə ortaq olmaq hər birimizin borcudur. Biz bu davranışımızla onun yükünü bir az yüngülləşdirmiş və təsəlli vermiş oluruq. Bir müsəlman qardeşimizin vəfat etdiyini eşitdiyimiz vaxt, ilk vəzifəmiz ona rəhmət oxumaq, cənazə namazında və dəfnində iştirak edib yaxınlarına başsağlığı verməkdir. Bu davranış bizim müsəlmanlıq borcumuz olmaqla yanaşı çox böyük əcr və mükafatlara nail olmamıza səbəbdir. Əbu Hüreyrə (r.a)-dan rəvayət edildiyinə görə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur:

“Kim savabına inanaraq, əvəzini yalnız Allahdan istəyərək bir müsəlmanın cənazəsi ilə birlikdə gedər və namazı qılınıb basdırılincaya qədər gözləyərsə, hər biri Uhud dağı qədər olan iki kırat savabla qayıdır. Kim də cənazə namazını

İslam dinində haqlar Allah haqqı, ata-ana haqqı, ər-arvad haqqı, qonşuluq haqqı, əqrəbəliq haqqı, müsəlmanın müsəlman üzərindəki haqları kimi bir neçə yerə ayrılmaqdadır. Nəinki insanların, hətta heyvanların, təbiətin, ətraf mühitin və bütün canlıların qorunması da müsəlmanın haqları içərisindədir.

qılar, dəfn olunmadan oradan ayrılarsa bir kırat savabla qayıdır.” (Buxari, İman 35. Müslim, Cənazə, 56)

Dəvətini qəbul etmək

Dəvəti qəbul etmək sünnədir. Rəsuli-Əkrəm varlı-kasıb fərqi qoymadan hər kəsin dəvətini qəbul edib çağrılan yerə getmişdir. Bir müsəlmana yaraşan da qardeşinin dəvətini qəbul edib ona dəyər verdiyini göstərməkdir. Çünki müsəlmanlar arasındakı bağların möhkəmlənməsi onların bir-birilərinə gedib-gəlməsindən, qarşılıqlı şəkildə dəvətlərinə iştirak etmələrindən çox asılıdır. Sadəcə varlıları deyil, kasıbları da dəvət etməli və dəvətlərinə iştirak etməliyik. Rəsulullah ən şərli ziyafətin, kasıbları kənardə qoyub sadəcə varlıların dəvət olunduğu ziyafət olduğunu bildirmişdi.

Asqıranda “Yərhəməkəllah” demək

Uca dinimiz heç nəyi gözdən qaçırmamış, bəşəri münasibətlərə də böyük üstünlük vermişdir. Bunlardan biri də asqıran qardeşimizə xeyir-dua etmək, ona sağlamlıq arzulamaqdır. Asqıran adam “Əlhəmdülillah” (Allaha şükür olsun) deməli, bunu eşidən də “Yərhəməkəllah” (Allah sənə rəhm etsin) deməlidir.

EL DƏRDİNİ DAĞ ÇİYNİNDƏ DAŞIYANLAR

Gözüm pəncərədə... pəncərə zülmət
Yatıb dincəlməkdən bezmişəm daha
Haçan açılacaq bu sabah, Allah?
Yüz il var, min il var hələ sabaha!

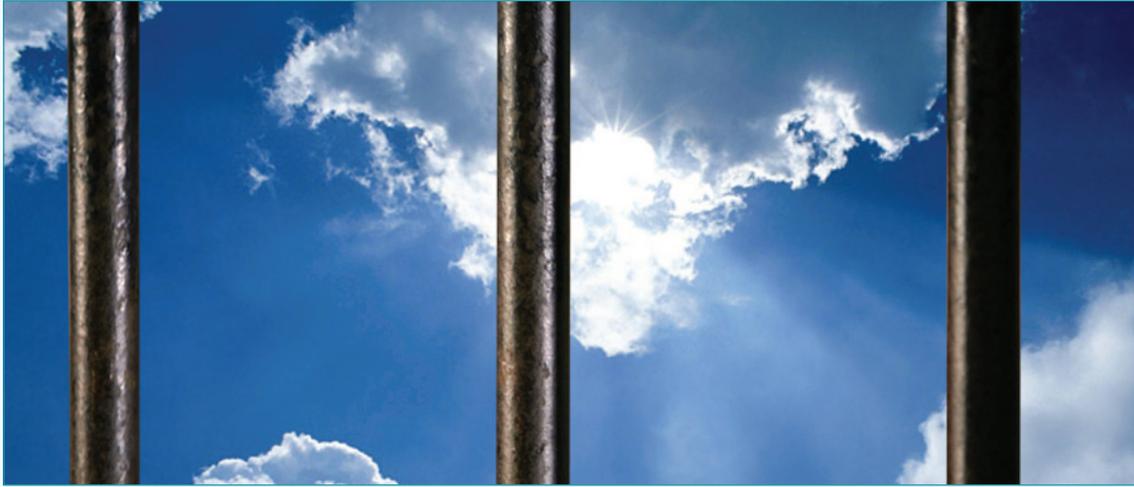
Günlər həftələri, həftələr ayları
əvəz edir. Xəlil Rza isə hələ də
Moskvada, Lefortovo zindanın-
dadır. Eni, uzununu 5 addım olan kamera ona
darlıq edir. Biləkləri zəncirli olsa da könlü
ipə-sapa yatmır. Doğma Azərbaycana dön-

və buna "Bakı-Moskva yollarında qalan,
kassalar qabağında növbə tutan ceyranını",
ömür-gün yoldaşı Firəngiz xanımı da inan-
dırmaq istəyir:

*Yoxdur üçüncü bir yol, bir həyat var, bir
ölüm.*

*Yox, mən qaça bilməzdim, qaça bilməzdim,
gülüm.*

...Ulutürk ötənlərdə etdiklərinin, dedik-
lərinin, peşmançılığını çəkmir, apardığı mü-
barizədə özünün haqlı olduğunu bildirir.



mək, əzizlərini görmək, zindanda olarkən
dünyaya göz açmış, hələ də üzünü görmədiyi
nəvəsi Gültacı beşiyindən qapıb sinəsinə
sıxmaq, süd qoxulu o körpəni qoxulamaq
həsrəti ilə yaşayır zindanda...

Zindanda vaxtı çoxdur, çoxdan da çox.
Ötən günlərini, hərəkətlərini, atdığı ad-
dımlarını, yazdığı şeirlərini bir daha təhlil
etməyə çalışır. Gəldiyi nəticə isə eynidir.
Bütün hərəkətlərinə görə özünə haqq qa-
zandırır:

*...Atıb qaça bilməzdim gözü yaşlı elləri
Şəhidlər məzarında sərgilənən gülləri...*

Təkcə sevimli Firəngizinin qarşısında özünü
azacıq da olsa günahkar sayır:

*Edam meydanında sıxılma, sönmə
İlgəyi boynuma salsa öz əlim
Bəşər qarşısında üzüağam mən
Bəs sənə qarşında?..
Solğun gözəlmiş!.*

Daha bir sual. Qəribədir həbsxana hə-
yatı. Sanki dünyanın bütün suallarını bu
kamelara doldururlar. Və suallar daş qə-
fəsdə gündən-günə artır, doğub-törəyir.
Bütün günü müstətiqin zəhlətökən sual-
larına cavab verir. Gecə səhərə qədər isə

müstəntiq də özüdür, müttəhim də... Özü soruşur, özü də cavab verir. Bəzən suallara cavab axtararkən 60-cı illərdə yazdığı şeirlər köməyinə gəlir:

Bəs sən nə bilirdin?

Elə bilirdin:

Həyat sərvət dolu qızıl külçədir?

Xayır! Bambaşqadır onun düsturu

Beşikdən qəbrəcən mübarizədir!

...Xəlil azadlıq carçısı, azadlıq aşiqidir. Lakin hər azadlıq da onun azadlıq ölçüsünə, meyarına uyğun gəlmir. Əlləri azad ikən ruhu zəncirlənən insanların "azadlığı" nı qəbul etmir və belə azadlığı qoyun azadlığı adlandırır:

Əgər tufan kimi doğulmuşamsa

Qoyun azadlığı nəyimə lazım?

Sürü azadlığı nəyimə lazım? –deyir.

...“K” hərfinə bənzəyən Lefortovo zindanı... Rus çarçası və bütün dünyada pozğunluğu ilə məşhur olan II Yekaterinanın qısaldılmış adının (Katyanın) baş hərfini daşlaşdırən əxlaqsız dövlətin daş zindanı... Keçmiş SSRİ-nin ən sərt rejimli DTK izolyatoru¹...

1937-ci ilin minlərlə repressiya qurbanlarının son mənzili... Minlərlə, on minlərlə məhv edilmiş, mənən sındırılmış insan tələlərinin şahidi olan daş zindanda X.R. Ulutürkü də qanıçən Sovet rejimi məhv etməyə çalışır, fiziki cəhətdən aradan götürməyə qorxsalar da mənən sındırmaq arzusundadırlar. Lakin Xəlil dözüür, özünə dözüüm təlqin edir:

Xəlil, sən ki, ac aslansan,

Mürgüləyən bir ümmansan,

Ruhun cahan, yerin zindan

Zindandırsa dözməlisən.

Və dözüür, heç nədən çəkinmir, heç kimdən qorxmur. Görən qorxu hissi doğrudanmı ona yaddır, yoxsa bütün bunlar gəlişigözəl sözlərdir? Yox, damarlarında ulu türkün qanı axan Xəlil bəy də bəzən qorxur, "haram şöhrətə başının qarışacağından", "bu dünyada özündən əvvəl mərdliyin qara tabuta qoulmasından" və bir də:

Nə küləkdən çəkinirəm, nə kələkdən, nə fələkdən

Azərbaycan çörəyinin dad-duzuna

Layiq ola bilməməkdən -

Bircə bundan qorxuram mən.

...Zindan həyatı isə bitib-tükənmək bilmir. Qışın oğlan çağında həbs edilən Xəlil bəy Novruz bayramını həbsxana kamerasında qarşılayır. Firəngizi də bayram şirniyyatını həbsxanaya gətirir. Yazı yay əvəz edir, yavaş-yavaş havalar sərinləyir, dəmir barmaqlı həbsxana pəncərəsindən elə pəncərə boyda görünən Moskva səması payızdan xəbər verir. Amma doğma Türəkanda isti qumlar üstə yatışan ağ şanı, qara şanı gündüzlər günəşin istisindən doymayıb gecələr də qumun istisini əmir, ballanır. Göbəyi ballı sarı əncir adama gəl-gəl deyir...

Bütün bunları xatırladıqca Xəlil bəy darıxır, əzizləri, yaxınları, qələm dostları üçün, mübarizə üçün, meydan üçün, milyonların bir araya gəldiyi, bir yumruğa döndüyü meydan üçün... Həm də narahatdır, qan çilənmiş Bakı küçələri üçün, doğma vətəni üçün. Gah "göynən gedən durnalardan bizim ellərin yerində" olduğunu soraqlayır, gah da ayda bir dəfə müstəntiqinin görüş verdiyi Firəngizindən vətəninə soruşur. Azərbaycanı düşünür. Yaman nigarandır vətəninə. Çünki:

Vətənimə düşünürəm, bəxti dönük vətənimə,

Əhdi böyük, dərdi böyük, özü böyük vətənimə!

...Orda rütbə nöqərləri sürü-sürü

Burnu dimdik, özü alçaq... iş başında dövrən sürür.

Bu cür insanları Ulutürk çox vaxt Şəngülüm adlandırır. Çünki onlar da canavarın yağlı dilinə aldanıb əvvəlcə doğma qardaşlarını qurdun ağzına atıb sonra özü də ona yem olan aldadılmış Şəngülüm kimi Moskvanın yağlı dilinə uyub öz soydaşlarını məhv etməyə həmişə hazır olan rütbə nöqərləridir...

Təsəllisi isə doğma Azərbaycanının diz çökməməsidir. 20 Yanvar faciəsi ilə xalqın gözünü qorxutmaq, azadlıq səsinə boğmaq istəyən düşmənin istəyinə rəğmənlə xalqın döyüş əzmi birə-beş artır. Bütün bunlardan

Qəribədir həbsxana həyatı. Sanki dünyanın bütün suallarını bu kameralara doldururlar. Və suallar daş qəfəsdə gündən-günə artır, doğub-törəyir. Bütün günü müstətiqin zəhlətökən suallarına cavab verir. Gecə səhərə qədər isə müstətiq də özüdür, müttəhim də...

zindənda xəbər tutan Xəlil bəy daha da kəskinləşir və bilir ki, düşməndən qisas alması övladları var:

*Şir olacaq şir balası
Hər oğlum bir dağ qalası
Düşmənimdən öc alası
Rzamlə Təbrizim qaldı.*

...Nəhayət 1990-cı ilin payızında 8 aylıq məhbəs həyatı sona çatır. Ulutürk artıq Bakıdadır. Və Xəlil bəy Azərbaycan Ali Sovetinin 1990-cı il seçkilərinə qatılır. Milli Məclisin deputatı olmaq üçün iki dəfə cəhd edir və hər ikisində Mütəllibov komandasındakı “Şəngülüm”lərin səyi nəticəsində “lazımı səsi” toplaya bilmir. Sevimli şairini azad etmək üçün 100 minlərlə imza toplayan xalq nədənsə bu dəfə öz şairinə “lazımı səsi” verə bilmir...

...Mövlana Cəlaləddin Rumi məşhur “ya görüldüyün kimi ol, ya olduğun kimi görün” deyimini də sanki Xəlil bəy üçün deyib. Çünki onun dedikləri ilə etdikləri həmişə üst-üstə düşüb. Riyadan, yalançı “və-tənpərvərlik”dən uzaq bir ömür yaşayıb. Əyilməz, alnıaçıq kişi ömrü. Övladlarını da məhz o cür böyüdü. Bir şeirində dedi ki kimi “öz kişi bətnindən süd verib onlara”:

Boy at, oğlum, kişiləş, dərk et, başa düşməni

*Anla ki, xəbislikdir vətənin ilk düşməni.
...Öz atalıq haqqımı
Haram bilərəm sənə
Cılız, kirli hisslərin qarşısında əyilsən
Mənim balam deyilsən!*

...Qarabağ uğrunda döyüşlər səngimək bilmir. Hər gün radio və televiziya qanlı döyüşlərdə şəhid olanlar haqqında acı xəbərlər verilir. “Vətən”, “xalq”, “Qarabağ” adından danışan boşboğazların çoxu müxtəlif yollarla övladlarını Azərbaycandan kənara çıxarıb, saxta xəstəlik kağızları düzəldirlər.

Təki “papasının gül balası” Qarabağa getməsin... Amma...

2 körpə qız atası Təbriz Xəlilbəyli Qarabağa döyüşə yollanır, atı “dəmir at” – tank əvəz edir. Şəhidlər Xiyabanında Ulutürk avtomatı ciyərpərasının boynundan asır və ona son öyüdlərini verir... bəli, son öyüdlərini. Bir neçə aydan sonra 1992-ci ilin qarlı qış günü Təbriz Xəlil Rza Ulutürk oğlu Xəlilbəyli Əsgəran rayonunun Xramord və Naxçıvanik kəndləri uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına həlak olur.

...Hələ neçə illər əvvəl tutulduğu şəkər xəstəliyi, haqsız tənqidlər, məhbəs həyatı, 1988-ci ildən başlayıb nə vaxt açılacağı bilinməyən Qarabağ düyünü və nəhayət Təbrizin şəhid olması yaşı 60-ı keçən Xəlil bəyin səhhətinə təsir edir. Türkiyədə əməliyyat olunur, Bakıya qayıdır, mərkəzi kliniki xəstəxanada müalicəsi davam edir.

Sus, yoldaş Xəlil Rza, nə poladsan, nə dəmir

*El yükü daşımağa, gözəl, mərd yaşamağa
bircə ömür bəs etmir.*

...Bu gün Azərbaycana gələn bütün rəsmi və qeyri-rəsmi qonaqlar mütləq bizim üçün müqəddəs olan 2 məkanı ziyarət edirlər. Fəxri Xiyabanı və Şəhidlər Xiyabanını: Obrazlı desək qələm və qılıncla mübarizə aparınların son mənzili olan müqəddəs məkanı. Və ziyarət olunan məzarlar sırasında bu məkanlarda uyuyan Xəlilbəyli soyadlı iki qəhrəmanın, damarlarında Atılanın, Mətinin qanı dolaşan ata və oğulun da məzarları var:

Çağdaş Azərbaycanda Xəlil Rza ömrü var

Neçə nəslə nümunə...

1 Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin təcridxanası



Avqust ayı sona çatırdı. Sentyabrın 1-dən dərslər başlayırdı. Bütün tələbələr dərstdə olsun deyə Bakıya can atırdılar. O vaxtlar Bakı-İrəvan qatari azlıq edirdi. Bakıya gəlmək çətinləşmişdi. Kiçik dayanacaqlarda qatari bəzən saxlamırdılar. Qatara minənlər üçün də çətin idi. Vaqonlar ağzına qədər dolu olurdu. Bütün bunları gözümlə görmüşəm.

1959-cu ilin avqust ayının 27-də Böyük Mərcanlı dəmir yolu stansiyasından çətinliklə bilet aldım. Qatar gəlib dayandı. Bir dəqiqə keçməmişdi ki, fit verib yerindən tərpendi. Bizdən sonra stansiya Horadiz gəlirdi. O yer böyük olduğuna görə qatarlar orada çox dayanırdı. Dayandıq, düşən düşdü, minən mindi. Sonra yola düşdük. Bizim olduğumuz yerə də sənişinlər mindilər. Yol uzun olduğu üçün oturanlardan heç kəs yerindən qalxmırdı, hətta vacib işləri olsa belə. Bir nəfər orta yaşlı kişi əli ilə çəliyə dayanıb dik dayanmışdı. Bir qədər yol getdikdən sonra üzünü oturanlara tutub dedi: “Ay oturanlar, mənə bir yer edin, belə getməyə çətinlik çəkirəm.” Mən yanımdakılardan biraz sıx oturmalarını xahiş etdim. Kişi mənim yanımda oturdu. Yerini rahatlayandan sonra torbasının ağzını açıb oradan bir dəf çıxartdı. Adamların üzlərinə baxıb pəsdən biraz oxudu. Oxuduğundan bir cümləsi yadımdadır:

“Hayalının hayasıyam,
Hayasızdan utanmaram”

Hamı narahat olduğuna görə ona fikir verən olmadı. Kişi dəfi torbasına qoydu. Pərt vəziyyətdə sakitcə oturdu. Mən onun ayağını göstərdim, dedim buna nə olub. Başını

buladı, dedi ki, uzun məsələdir. Dedim on-suz da yol da uzundur. Sözbə başladı.

1941-45-ci il müharibəsində 17-18 il qabaq 4-5 cavan uşaqlar idik. Uşaqlardan biri quş tutardı, dilini çölə çıxarıb kəsər, sonar buraxardı. O biri də tutduğu quşa neft sürtdükdən sonra od vurub buraxardı. Bir neçə dəfə quş özünü ot tayasına soxmışdu, ot tayası da od tutub quşla birlikdə yanımışdı.

Bir gün naxır örüşdən qayıdanda mən əlimdəki dəhrəni yanımdan keçən inəyin arxasınca atdım. Dəhrə inəyin dal ayağının əsas damarını kəsdi. İnek yerə çökdü. Sahibi gəlib bir neçə adamla sürüyə-sürüyə apardılar və kəsdilər. Çünki o, daha ayaq üstə dura bilməzdi. Kişi sözünü qurtardı. Mən ondan soruşdum. Sonra nə oldu? Onların taleyi, sonu necə oldu? Yolçu yenidən kədərle sözbə başladı.

Quşun dilini çıxarıb kəsən oğlanın üçdörd uşağı oldu. Uşaqlarının hamısı lal doğuldular. Quşu yandırıb buraxan oğlanın neçə uşağı oldusa hamısı yatdıqları vaxt evlərinə od düşdü. Bir neçəsi yanıb öldü, bir neçəsi də yanıb şikəst oldu. Bəs sən, deyə soruşdum. Belə cavab verdi: “Darıxma, danışa-danışa gəlirəm.” Mən də müharibəyə getdim. Lap əvvəldən axıradək müharibədə iştirak etdim. Bir gün xəbər yayıldı ki, müharibə qurtardı. Ura deyib sevinən kim, gülən kim. Elə bu vaxt hardansa bir güllə atdılar. Güllə elə həmin anda mənim bu dizimə dəydi. Nə qədər xəstəxanada yatdım. Uzun sözün qıçası, mən evimizə çolaq gəldim. İndi də gördüyün kimi yəm. Oğlum, məndən sizə əmanət, heç kəsə pislik etməyin. Atalar sözü var: “Nə əkərsən, onu da biçərsən.”

İNSANIN YARADILIŞ QAYƏSİ

İbn Abbas insanın “unutmaq” mənasına gələn “nisyan” kökündən gəldiyini bildirir. Ona görə insan Allahla olan əhdini unutduğu üçün ona bu ad verilmişdir. Quranda insan deyildikdə fərdi və ictimai məsuliyyət daşıyan mədəni yaradılışlı, iradə və şüur sahibi varlıq qəsd olunur. (Təbəri, *Camiul-Bəyan*)

İnsan bütün məxluqlardan fərqli yaradılmışdır. Onu digər məxluqlardan fərqli edən əsas cəhət isə Allahın ona öz Ruhundan üfürməsidir:

“*Sonra onu düzəldib insan şəklinə saldı və ona öz ruhundan (özünün yaratdığı ruhdan) üfürdü (həyat verdi). O sizə göz, qulaq və ürək verdi. Siz (bu nemətlərə) az şükür edirsiniz!*” (Əs-Səcdə, 9)

Yenə insanı digər varlıqlardan fərqləndirən əsas cəhətlərindən biri də onun yer üzündə Allahın xəlifəsi olmasıdır:

“(Ey insanlar!) Verdiyimiz nemətlərlə sınamaq üçün sizi yer üzünün varisləri təyin edən, dərəcələrə görə birinizi digərinizdən üstün edən Odur. (Ya Rəsulum!) Həqiqətən, sənin Rəbbin (kafirlərə, müşriklərə, Onun

birliyini inkar edənlərə) tezliklə cəza verən və şübhəsiz ki, (möminləri) bağışlayan, (onlara) rəhm edəndir!” (əl-Ənam, 165) Allahın xəlifəsi olan isə heç vaxt özünü Ondan ayrı hiss etməz.

Allahın yer üzündə xəlifəsi olan insan əyləncə üçün yaradılmamışdır:

“*Yoxsa sizi əbəs yerə yaratdığımızı və (qiyamət günü dirilib haqq-hesab üçün) hüzzurumuza qaytarılmayacağınızı güman edirdiniz?*” (əl-Müminun, 115) Ona görə də insanın başiboş buraxılması düşünülməzdir: “*Məgər insan elə güman edir ki, o, başlı-başına (cəzasız) buraxılacaq?!*” (əl-Qiyamə, 36)

İnsan yaradılışının üç əsas səbəbi vardır. Bunlar ibadət, kainatı abad və islah etmək, əmanətə sahib çıxmaqdır.

Quran iradəsi olmayan varlıqların ibadət etməsini “ityan” və “səcdə” sözləriylə, insanın ibadətini isə “ubudiyyət” kəlməsi ilə ifadə edir. Çünki sonuncusunda şüura ehtiyac vardır. (Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kuran*). İbadət deyildikdə sadəcə namaz, zəkat və s. kimi ibadətlər düşünülməməlidir. İbadət Allahın varlığını

tanımaq (mərifət) və insanın öz var oluşunu şüurlu şəkildə Allahın iradəsi ilə uyğun hala gətirmək istəyidir. (Məhəmməd Əsəd, *Quran Mesajı*)

İnsanın yaradılış səbəblərinin ikincisi olan kainatın abad və islah edilməsi məsələsinə gəlincə, Quran bir çox ayəsində bundan bəhs etmişdir. Abad və islah Uca Allah tərəfindən bizə əmanət edilən öz məsuliyyətimizi və ətrafımızı qorumaq deməkdir.

“Biz kitabdan (Tövrətdən, yaxud lövhi-məhfuzdan) sonra Zəburda da (cənnət torpağına, yer üzünə və ya müqəddəs) torpağa yalnız Mənim saleh bəndələrimin varis olacağını yazmışdıq.” (əl-Ənbiya, 105)

Uca Allah insanı yer üzünü abad etməsi, islah etməsi, inkişaf etdirməsi, oradakı qiymətli mədənlərdən istifadə etməsi, yeraltı və yerüstü sərvətləri çıxarması və bunlar vasitəsilə Allahın onun üçün təyin etdiyi

Quran iradəsi olmayan varlıqların ibadət etməsini “ityan” və “səcdə” sözləriylə, insanın ibadətini isə “ubudiyət” kəlməsi ilə ifadə edir. Çünki sonuncusunda şüura ehtiyac vardır.

kamillik dərəcəsinə çatması üçün xəlifə təyin etmişdir. Lakin yer üzünün varisi olmaq demək sadəcə yuxarıda qeyd olunan xüsusiyyətləri yerinə yetirməkdən ibarət deyildir. Bununla yanaşı insanın iç dünyasının da islahı lazımdır.

İnsan yaradılışının üçüncü qayəsi isə Quranda belə dilə gətirilir:

“Biz əmanəti göylərə, yerə və dağlara təklif etdik. Onlar ona yüklənməkdən qorxub çəkildilər. Onu insan yükləndi. Həqiqətən, o çox zalım, çox cahildir. (əl-Əhzab, 72)

Bu qayə insana verilən əmanətdir. Əmanət isə Allahın xəlifəsi olan insana verildi yer üzündə əxlaqa əsaslanan sosial nizam təsis etmə vəzifəsidir. (Fəzlur-Rəhman, *Ana Konularıyla Quran*). Bəli insan göylərin, yerin və dağların qəbul etmədiyi bu təklifi qəbul etmişdir. Onu digər bütün məxluqlardan fərqləndirən də məhz bu əmanətə sahib çıxma istəyidir.

EY UCA RƏBBİM ALLAH!

Tapıldı mənə çarə,
Qovuşdum gözəl yarə.
Etmirəm daha nalə,
Ey uca Rəbbim Allah!

Gözümdən qalxdı pərdə
Açıldı yol Əhədə.
Sənsən çarə hər dərdə,
Ey uca Rəbbim Allah!

Düşmüşəm düzgün yola,
Qəlbim nur ilə dola.

Xeyir hər zaman ola,
Ey uca Rəbbim Allah!

Yaradan Xaliq Sənsən,
Bəşərə bənzəmirsən.
Əzəli, əbədisən,
Ey uca Rəbbim Allah!

Rəbbim, Sənin qulunam.
Xeyri Səndən umuram.
Aciz bəndən Davudam,
Ey uca Rəbbim Allah!

Davud MUSAZADƏ

Düşüncə...

Albert Kamusun məşhur "Vəba" əsərində insanın kainata yadlaşması, ona tərs düşməsi reallığı dərin dramatik ifadəsini tapmışdır. Romandakı obrazlar bir-birindən fərqli dünyalara sahib olan insanlardır. Bu əsərin baş qəhrəmanlarından birincisi vəba xəstəliyini öz dini dünya görüşünə əsaslanaraq izah etməyə çalışan dindardır. İkinci qəhrəman elmi dünyagörüşünə sahib olan rəşional elm adamı - filosofdur. Üçüncü intellektual şəxs ilk ikisininin də fikirlərini rədd edən, özünəməxsus fikirlərə malik bir şəxsdir. Romanda Oran şəhərini alt-üst edən vəba xəstəliyindən əziyyət çəkən insanlar təsvir olunmuşdur. Hər üç qəhrəman öz dünyagörüşləri çərçivəsində vəba xəstəliyini izah etməyə çalışır.

Din adamının vəba ilə savaşı onun dini dünya görüşünü əks etdirir. Sahib olduğu etiqad ona kainatın öz iradəsinin mövcudluğunu, şüurlu və məqsədli sistem içərisində olduğunu öyrətmişdir. Eyni zamanda bu etiqad ona ilahi nizamın yaradıcısının da olduğunu bildirmiş, hadisələrin üstün iradə tərəfindən idarə olduğunu təlqin etmişdir. Belə ki, dindar

özünü bu mütləq süur qarşısında cavabdeh görür, Oran camaatını məhv edən bu "şeytanın" təsirindən qurtarmaq üçün mübarizə aparmaq məsuliyyəti daşır. Bu dindarın etiqadı davranışa çevrilir və bəşəriyyətin xilasını üçün əxlaqi missiyaya bürünür.

İkinci personaj materialist dünya görüşünə sahibdir. O, dünyanı və kainatı hissiyatsız, duyğusuz və ilahi iradədən məhrum olaraq fikirləşir. O, mövcudatda hər hansı bir məna və məqsəd, təbiətdə heç bir qanun və nizam qəbul etmir. Beləliklə də cəza və mükafat bəxş etməyən ilahi gücün yoxluğuna inandığına görə, ölüm onun üçün heç bir məna da daşımır. Ona görə, insanlar sadəcə bir-birinə görə məsuliyyət daşır, metafiziki olan güc qarşısında yox. Bu boş və şüursuz kainata tullanmış insanlar təhlükələrdən xilas olmaq üçün bir-birinə dayaq durmağa məcburdur. Bu insanın fikir memarı Haydegerə görə insan varlıq çölünə atılmış bir daş parçasıdır. İnsan bu çöldə sığınacaqsız və ümitsiz qalmışdır. İnsanlar yalnız əlbir olaraq çarəsizlikdən xilas ola bilər. Vəba ilə mübarizə aparmaq da bu mənada lazımlı görünür, buna görə.

Əsərin üçüncü qəhrəmanının vəba xəstə-

təliyi ilə mübarizə məntiqi tamamilə ateistcəsinədir, ancaq eyni dərəcədə də dövrünə və zəmanəsinə uyğundur. Bu qəhrəmanın diliylə müəllif Dostoyevskinin dilə gətirdiyi həqiqəti isbat etməyə çalışır: “Əgər Tanrı olmasaydı dünyada hər şey mübah olardı”. Belə bir vəziyyətdə xeyri şərdən, yaxşılığı pisləkdən ayırd etməyin heç bir məntiqi əsası olmazdı. Çünki yer üzündə işlərimizə nəzarət edən hər hansı bir ağıl, əxlaqi nizam və universal iradə olmayacaqdı. Gələcəyinin nə olacağı barəsində inamını itirmiş insan insanlığa xidmət etmək əvəzinə sadəcə öz arzularına xidmət edəcəkdə.

Müəllif yuxarıdakı üç obrazın sımasında əslində bütün dünya fəlsəfə tarixinin qısa xülasəsini təqdim etmişdir:

- İdealist
- Materialist
- Eqzistensialist

fəlsəfə və onu təmsil edən insan(lar)...

XVII əsrdən bəri meydana gətirilən və dindən uzaqlaşmağa aparan pozitivist elmə “kölə olma” dövrünün sonunun gəldiyinə inanılır artıq. Çünki bu gün elmin fəvqündə olan, kainatdakı ülvi ruh və iradəyə ehtiyacın olduğunu hayqıran elm adamları ortaya çıxmışdır. Məsələn, Maks Plank ustadı Kepler barəsində bunları söyləmişdir: “Kepler külli iradə sisteminə inanan, bütün kainatı dərinədən tanıyan bir dahiydi... O, universal ilahi iradəyə inandı və inandığı üçün də modern fizikanın qurucusu oldu.”

Eynşteyn də eyni şəkildə: “Dini duyğu və xilqətdəki böyük sirrə inam bütün elmi tədqiqatların açarındır!” -deyir. Digər məşhur bir psixoloqa görə: “Bəşəriyyətin qədərində dua vacib şərtidir. O, həqiqi bir ehtiyacdır. Əgər içimizdəki dua ehtiyacını silsək yox olmağa məhkum olarıq.”

Bütün ömrü boyu dinsiz yaşamış və sərçələrin ürəyi üzərindəki tədqiqatlarına görə iki dəfə Nobel mükafatını qazanan

Aleks Karel “İbadət nəfəs almaq, yemək yemək kimidir. Fiziki, psixoloji və əqli ehtiyaclarımızın ayrılmaz parçasıdır.” -deyə məcbur olmuşdur. Sonra da “Roma, dini etiqad zəifliyi nəticəsində məhv olmuşdu” -deyə etiraf etmişdir.

XVII, XVIII və XIX əsrin elm adamları əsla belə düşünməzdilər. İyirminci əsrin böyük fransız riyaziyyatçısı Şvartç (və dostları) da sələfi məsləkdaşlarından fərqli düşünmüşdür: “XIX əsrdə fizika həyatın bütün problemlərini, hətta şeiri belə həll edəcəyinə inanırdı. Bu gün isə fizika özünün belə nə olduğunu bilmir.”

Artıq mütləq pozitivizm, ifrat rasi-onallığa və məğrur elm(izm?)ə etimadın sarsıldığı yeni dünyamızda dini həqiqətlərin də ən az alternativləri (!) qədər diqqətə alındığı yeni bir dövrün astanasındayıq...

**Məşhur bir psixoloqa görə:
“Bəşəriyyətin qədərində dua vacib şərtidir. O, həqiqi bir ehtiyacdır. Əgər içimizdəki dua ehtiyacını silsək yox olmağa məhkum olarıq.”**

MÖMİNLƏR ANCAQ VƏ ANCAQ QARDAŞDIRLAR

Biz bilirik ki, birlikdə bir anlam ifadə edirik. Biz müsəlmanlar birlikdə bir dəyərik. Ancaq nəfəslərimiz birlikdə olarsa, yalnız o zaman ədaləti iqamə etmək mümkün ola bilər. Biz ancaq bərabər olduqda bir anlam ifadə edərək. Biz biz olarsaq, mənələr bir araya gəlib biz olarsa, qardaşlığımızı kəşf edərsək, o zaman çarxı-sükanı-nizamı əyri olan bu gedişə, yəni qardaş ayrılığına həqiqi mənada dayan demək mümkün ola bilər. Biz əgər biz ola bilsək, mənələr bir araya toplaşsın biz olarsa, Allahın rəhmətini özümüzə cəlb edərək və üzərimizə rəhmət yağışları yağar. Əgər biz öz imkan-

larımızı kəşf edər, fərqliliklərimizi bərabərləşdirsək yalnız o zaman bir anlam və dəyər ifadə edə bilərik. Dilimizdən heç düşürmədiyimiz, amma ən çox da laqeyd qaldığımız qardaşlıq mövzusu əslində çox vacib və həyati bir mövzudur. Möminlər ancaq qardaş ola bilərlər buyurur Allah. Quranda qardaşlar mömin olarlar deyilmir, çünki mömin olmayanlar da qardaş ola biləmiş. Amma mömin olanlar qardaşdan başqa bir şey ola bilməzlər buyurulur.

Qardaşlıq dedikdə ağılımıza gələn ilk fikir qan bağıdır. Əslində dilimizdə qardaş sözünün əsli “qarın” və “daş” sözlərinin birləşməsindən irəli gəlir. Qarın dedikdə



Möminin möminlə
yaşayacağı problem imanın
zəifləməsinə səbəb olur
və təbir caiz isə imanın
sütunlarından bir neçəsini
zədələyir. Din birləşdiricidir.
Haqq din isə ən böyük
birləşdiricidir. Çünki əl-Haqq
olan Allah möminləri həqiqət
yolunda birləşdirir.

Əslində “ana rəhmi” nəzərdə tutulur, birlikdə isə rəhimdaş, yəni eyni rəhimdən olmaq mənasına gəlir. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) buyurur ki: “Qadının rəhmi, Rəhmandan bir budaqdır.” Buna görə də qardaşlığı, rəhmət qardaşlığı deyə bir başqa mənada da izah edə bilərik. Əslində “qarındaşlıq” yəni qan qardaşlığı da Allahın rəhmə təcəlli edən mərhəmətinin bir nəticəsidir. Buna görə də istər qan bağı olsun istər din bağı olsun, hansı bağ olursa olsun onun arxasında ilahi rəhmət durur. Birində ilahi rəhmətin fiziki və fəli ölçüsü digərində isə ilahi rəhmətin şəri ölçüsü. Birində ilahi rəhmətin insana olan təcəllisi yəni bioloji təcəllisi, digərində isə ilahi rəhmətin insana din olaraq təcəllisi yəni əqidə və iman təcəllisi. Ancaq əqidə qardaşlığı, qan qardaşlığından daha öndə gəlir və daha çox qalıcı olur. Çünki əqidə qardaşlığının əhatə dairəsi “ikinci dünyanı” da, yəni axirəti də əhatə edir. Qan qardaşlığının əhatəsi və gücü isə bu dünya ilə kifayətlənir. Qurani-Kərimin Hucurat sürəsinin onuncu ayəsi möminlərin ancaq və ancaq, yalnız və yalnız qardaş ola biləcəyini bildiren ədat ilə başlayır ki, bu ədat möminlərin qardaşdan başqa bir şey olmadıqlarını bildirir. Hətta biz bu ayəni Allahın bizə verdiyi gizli əmr kimi də anlaya bilərik. Hucurat sürəsinin

onuncu ayəsinin ilk cümləsi möminlərin qardaş olmasını bəyan edirsə, ikinci cümləsi “qardaşlarınızın arasını düzəldin” şəklindədir. Demək ki, qardaşların da arası dəyər və ya pozularmış. Amma qardaşların arası pozularsa, gərək qardaşlar düzəltsinlər qardaşların arasını. Qardaşların arasını “niyə düzəldək, nə üçün düzəldək?” kimi suallar gələ bilər aqlımıza. Bu sualların cavabı isə həmin ayədə ikinci cümlənin ardından qısa və mənalı şəkildə bildirilir: “Allahdan qorxun”. Bu cümlədə Allaha qarşı məsuliyyətinizin şüuruna varın, Allah şüuru ilə bəzənin, Allah qarşısında tir-tir titrəyin və Allaha qarşı təqvalı olun deyilir. Qardaşlığın təsisi təqvanın təsisidir. Biz yenə də iki mömin arasındakı əlaqənin Allaha qarşı məsuliyyətlə nə əlaqəsi var deyə bilərik. Çünki biz Allahla aramızı pozmadıq ki, mömin qardaşımızla aramızı pozduq. Cavab: Möminlər arasında əlaqələr Allah qatında o qədər dəyərlidir ki, möminin möminlə arasının dəyməsi, möminin Allahla arasının pozulmasına yol açar. Çünki möminlərin qardaşlığı Allahın diqqət etdiyi bir məsələdir. Yəni Rəbbimlə olan dostluğum niyə yara aldı sualının bir çox cavabı əslində möminlərlə olan dostluğum niyə yara aldı cavabında gizlənilir. Buna görə də möminin möminlə yaşayacağı problem imanın zəifləməsinə səbəb olur və təbir caiz isə imanın sütunlarından bir neçəsini zədələyir. Din birləşdiricidir. Haqq din isə ən böyük birləşdiricidir. Çünki əl-Haqq olan Allah möminləri həqiqət yolunda birləşdirir. Bu ayədəki axırıncı cümlə isə “Bəlkə rəhm olunasınız!”dır. Yəni qardaşlarınızın arasını düzəldin, onların aralarının düzəlməsində vasitəçi olun, onları barışdırın ki, bu səbəblə bəlkə sizə də rəhm oluna. Görürsünüzmü gözəllər gözəli olan Allah o qədər mərhəmətlidir ki, bəndələrini o qədər sevir ki, həm kəsən möminlərin barışmasını, həm də onları barışdıraraq bizim bağışlanmağımızı və xeyir iş görməyimizi istəyir.

İBRƏTLƏR

QURANIN TƏSİRİ

Məşhur lügət alimi Əsməi bir gün məsciddən çıxıb bir yerə gedirdi. Yolu səhradan keçərkən zülm və karvan soymaqla məşhur bir bədəviyə rast gəldi. Bədəvi dəvənin üstündə oturduğu halda Əsməidən haradan gəldiyini soruşdu. Əsməi:

- Məsciddən, Allahın evindən gəlirəm, Allahın kəlamını oxudum, indi isə geri qayıdıram, - dedi.

Bədəvi təəccüblə söyləndi:

- Məgər Allahın kəlamı var? Varsa, oxu qulaq asım!

Əsməi oxumağa başladı, ağına gələn ilk ayə "Ruziniz də, sizə vəd edilən şeylər də (yağış, savab, cəza və s.) göydədir" (əz-Zariyat, 22) oldu. Quranın səmindən və mənasından təsirlənən bədəvi bu ayənin təfəkkürü içində imana gəldi. Qəlbi ilə ayəni təsdiq etdi və dəvəsindən aşağı endi. Təkrar soruşdu:

- Bu oxuduğun Allahın kəlamıdır?

Əsməi:

- Bəli, dedi. Kimin ehtiyacı nədirsə səmadan təqsim edilər. Ruzi səmadan enər.

Bədəvi mindiyi dəvəsini kəsdi, ətini Allah yolunda payladı və oradan ayrılıb getdi.

Əsməi Qurandan təsirlənən bədəvinin bu halına heyran oldu və öz nəfsini qınamağa başladı: "Ey nəfsim! Heç belə insafsızlıq olar? Neçə illərdir Haqqın kəlamını oxuyursan, amma bu bədəvinin bir ayədən təsirləndiyi kimi təsirlənməmişən, oxuduğundan nə qədər qafil qalmısan."

Bir neşə il keçdikdən sonra Əsməi həccə gedir. Kəbəni təvaf edərkən həmin bədəviyə rast gəlir. Bədəvi onu tanıyır, yanına gələrək dua etdikdən sonra belə deyir:

- Allah səndən razı olsun! O zaman ki, səni gördüm, oxuduğun kəlamı dinlədim və ruzimin Haqqın qatında olduğunu dərk etdim. Artıq o gündən Rəbbimin ibadət və itaətinə könül verdim. Bunun mükafatı olaraq hər gün ruzim Haqq qatından nazil olur.

HİKİMƏTLƏR

ONDA DA BAXILACAQ ÜZ QALMADI

Şair Seyrani bir gün köhnə dostlarından biri ilə rastlaşır. Dostu qocalmış, saç-saqqalı ağarmış, gözləri də kor olmuşdu. Şair dostunun hal-xətrini öyrənmək məqsədi ilə:

- Nə var, nə yox, necəsən? deyərək ondan soruşur:

Dostu da:

- Nə bilim, nə deyim? Artıq məndə dünyanı görəcek bir göz qalmadı. -deyir.

Şair incə və zərrib bir üslubla:

- Təəssüflənmə, dostum. Artıq dünyada da baxılacaq üz qalmadı.

Əlimdən qurtulmadı

Bütün şikayətləri ən gözəl şəkildə dəyərləndirən və əlindən heç bir günahkar

cəzasız qurtula bilməyən bir qazı günlərin birində çox müşkül məsələ ilə qarşılaşır. Kimin haqlı, kimin haqsız olduğunu təyin edə bilməyən qazı həyatının ən mühüm hökmünü verir.

“Hər iki tərəf eyni şəkildə cəzalandırılsın!” Hər biri 40 çubuq cəzası alarkən, qazı verdiyi qərardan məmnun halda belə deyirdi:

- Oh! Hansı haqsızdırsa, əlimdən qurtulmadı!

Nəyə baxırsan?

Yazıcılardan biri çayın kənarında qoca bir kişinin suya diqqətlə baxdığını görür. Marağını gizlədə bilməyən yazıçı qocadan soruşur:

- Ağsaqqal nəyə baxırsan?

Qoca isə gözünü sudan ayırmadan belə cavab verir:

- Axıb gedən həyatıma!

HAZIRCAVABLAR

At nalı uğur gətirəmi?

Məsciddə vəz verən bir alimə camaatdan biri sual verir.

- Əfəndi! Deyirlər at nalını qapıdan asanda uğur gətirir. Bu düzdür?

Vaiz sualı belə cavablandırır:

- Heç zənn etmirəm. O nallardan hər atda dörd dənəsi var, amma hər gün qamçılanırlar.

İki səbəb

Hz. Əli (r.a) qəbiristanlığa tez-tez gedərmiş. Belə tez-tez ziyarətin səbəbini soruşanlara isə Elmin Qapısının cavabı qısa olur:

- İki səbəbi var. Birincisi; söylədiklərimə etiraz etmirlər, ikincisi isə arxamdan qeybət etmirlər.

VYETNAM MÜHARİBƏSİNDƏ

Müharibədən evə qayıdan əsgər San Fransiskodan evlərinə zəng etdi. “Ana, ata, evə qayıdıram, amma sizdən bir xahişim var. Yanımda bir dostumu da gətirmək istəyirəm.”

“Məmnuniyyətlə, onunla tanış olmaq istəyirik.” - deyə cavab verdilər.

Oğulları:-

“Lakin bir məsələ var”- deyə davam etdi: “Dostum döyüşdə ağır yaralanıb. Minaya düşərək bir qolunu və ayağını itirib. Gedəcək heç bir yeri yoxdur. Onun bizimlə qalmasını istiyirəm.”

“Bunu eşitdiyimizə kədərləndim oğlum. Bəlkə onun başqa bir yer tapmasına kömək edə bilərik.”

“Xeyr! Ana, ata, onun bizimlə yaşamasını istəyirəm.”

- “Oğlum”- dedi atası, “bizdən nə istədiyini bilirsen? Onun kimi qüsurlu bir adamın bizə böyük bir yük olar. Bizim öz həyatımız var. Həyatımıza hər hansı bir şeyin əngəl olmasına icazə vermərəm. Məncə dostunu unudub evə qayıtmalısan. O, öz başının çarəsini tapar.”

Elə bu zaman qarşı tərəfdə dəstəyin qoyulduğu hiss olundu. Ailəsi ondan bir müddət xəbər ala bilmədi. Bir neçə gün sonra San Fransisko polisindən bir zəng gəldi. Oğullarının yüksək bir binadan düşüb öldüyünü öyrəndilər. Polis bunun intihar olduğunu söyləyirdi.

Kədərli valideynlər San Fransiskoya uçdular və oğullarının cəsədinə baxmaq üçün xəstəxana morquna getdilər. Onu görəndə kimi tanıdılar və bilmədikləri bir şeyi də öyrəndincə dəhşətə düşdülər: Onun bir qolu və bir ayağı yoxdu...

ÖLÜMƏ TƏRK EDİLƏN UŞAQ

İnsanlığ bəzən silahı atmaqdır. Bəzən bağışlamaqdır. Bəzən danışmamaqdır. İnsanlığın ölmədiyi müddətcə “yaşamaq” deyilən o çoxşulu müddətdən ləzzət ala bilərəm.

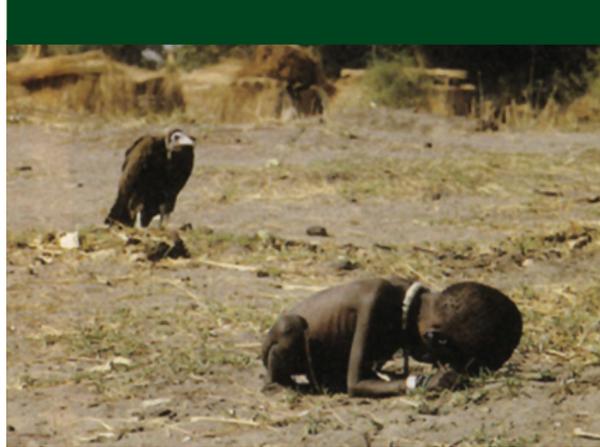
1993-cü ilin mart ayı Cənubi Afrikalı bir fotomüxbir aclıq və daxili çekişmələri çəmək üçün Sudana gedir. Məqsədi gözəl şəkillər çəkib mükafat almaqdır. Sudana gəldiyində xəyal etdiyindən də pis mənzərələrlə qarşılaşır. Tam bir səfalət, tam bir yoxluq. Mənzərə doğrudan da dəhşətlidir. Orta hesabla bir saat ərzində iyirmi adam acından ölür. Amma müxbir işinin şəkil çəkmək olduğunu yaddan çıxartmır. Gördüyü hər mənzərənin şəklini çəkir. Günlərcə, həftələrcə gəzir, dolaşır. Amma axtardığı şəkli tapa bilmir. Artıq ümidinin təmiz kəsildiyi anda bir kolluğun dibində yerdə yatan kiçik bir qız uşağı ilə rastlaşır.

Qarnı acından şişmiş uşaq öləcəyi zamanı gözləyir.

Bu mənzərə fotomüxbir üçün qaçılmaz bir fürsət idi. Həmin an fotoaparətini düzəldərək çəkəcəyi an daha maraqlı bir müsafir gəldiyini görür:

Bir çərkəz quşu...

O da gəlib uşaqdan beş-altı metr kənara qonur və ölməsini gözləyir. Müxbir “Bu çox maraqlı bir hadisə olacaq” deyər sevinir.



Bir az gözlədikdən sonra çərkəz ilə kiçik qızın şəkillərini çəkməyə başlayır. Fotomüxbir şəkilləri çəkdikdən sonra çərkəzi qovur. Bir ağacın altına keçərək ağlamağa başlayır. Çünki ağına eyni yaşda olan qızı gəlir.

Fotomüxbir ölkəsinə qayıdır. Çəkdiyi şəkil "New York Times" qəzetində nəşr edilir. Oxucularda qeyri-adi bir təsir yaradır. Bu şəkil eyni zamanda dünyanın bir çox ölkələrində də nəşr edilir. Aylarca insanların diqqət mərkəzindən düşmür. Fotomüxbirin əvvəlcə kefi kök idi.

Qazandığı uğurun sevinciylə yaşayırdı.

Sonra qəribə bir şey olur.

Qəzetə minlərlə telefon zəngi gəlir. Oxucular o kiçik qıza nə olduğunu soruşurdular.

Bu dəyişikliklər baş verərkən foto müxbir çox böyük mükafat alır. Əsəfin qəhrəmanı istədiyinə nail olmuşdur. Amma hələ film sona çatmayıb.

Müxbir üçün narahat günlər başlayır. Çünki foto müxbir o qız uşağını orada eləcə qoyaraq gəldiyi üçün vicdan əzabı çəkir. Əvvəlcə yeməkdən-icməkdən kəsilir. Sonra bir müddət tək yaşamağa başlayır. İztirablı günlər bir-birini əvəz edir.

Nəhayət...

Ürəyi bu acıya dayana bilməyib, intihar edir.

İntihardan əvvəl fotomüxbir bir dostuna uşağı qucağına alaraq yardım məntəqəsinə aparmadığı üçün çox kədərləndiyini ifadə etdiyi məlum olur.

ZƏHƏRLİ ÇÖRƏK

Tez-tez evinin qapısını döyüb müəyyən şeylər dilənən qadından bezib olduqca narahat olan evin xanımı bir gün yenə eyni dilənçi qapını döydükdə ondan canını qurtarmağa qərar verir. Dilənçiyə bir az gözləməsini deyib mətbəxdən bir çörək götürür, ortasını yararaq içinə pendir, zeytun qoyur. Bu zaman çörəyin arasına zəhər də qoyur.

Qarıya gəlib çörəyi dilənçiyə verdikdə o, "Allah razı olsun" deyib evdən uzaqlaşır.

Möhkəmcə acan qadın bir məscidin həyətinə oturub bir az əvvəl verilən çörəyi çıxardır və elə yeməyə başladığı əsnada əl-üzünü yumaqda olan bir əsgərin ona baxdığını görür. Əsgərin halından yoldan gəldiyi və yorğun olduğu bəlli idi. Dilənçi əsgərin baxışlarından onun ac olduğunu və sanki: "Bir az da mənə ver!" dediyini oxuyur. Gənc əsgərin halına acıyan dilənçi qadın çörəyin hamısını ona verir və oradan uzaqlaşır.

Dilənçi qadının verdiyi çörəyi iştahla yeyən əsgər çox keçmədən acı içərisində qıvrınmağa başlayır. Bir müddət sonra cameyə gələnlər yerdə qıvranan gənc əsgərin kim olduğunu soruşub xəbər alırlar və onu evinə aparırlar.

Evin xanımı aylardan bəri həsrətlə gözlədiyi övladını bu vəziyyətdə qarşısında gördükdə ah-nalə edərək dizinə döyməyə başlayır. Bir müddət keçdikdən sonra sakitləşən qadın oğluna nə olduğunu, nə üçün belə qıvrandığını soruşur.

Oğlu bir az əvvəl məscidin həyətinə bir dilənçi qadının ona çörək verdiyini, onu yedikdən

sonra bu vəziyyətə düşdüyünü dedikdə qadın dilənçiyə verdiyi çörəyi xatırlayır və sanki başından qaynar su tökülür. "Mən nə etdim?" deyərək fəryada başlayır. Ancaq artıq gec idi. Gənc oğlu oradaca gözlərini həyata yummuşdu.



CƏHƏNNƏMƏ GETMİRƏM Kİ

Əməvilər zamanında vəzir olan Əbül Hüseyin, onu həcv edən şair İbn Rumini qonaq çağırır və şairin yeməyinə zəhər qatdıraraq, onu zəhərləyir. Yeməyini yedikdən sonra zəhərləndiyini anlayan şair ayağa qalxır və qarşıya doğru irəliləməyə başlayır, bu arada vəzir sanki bilmirmiş kimi soruşur:

- Hara gedirsən?
- Gəndərdiyin yerə gedirəm.
- Atama salam de o zaman.

Şair ölümə gedərkən belə həcv etməyindən qalmaz:

- Yox, cəhənnəmə getmirəm.

GÖR SƏNİ NƏ QƏDƏR
DÖYƏCƏKLƏR

Xəlifə bir gün başqa otaqda vəzir ilə söhbət etdiyi zaman Bəhlul onun taxtına çıxıb yerində oturur. Xəlifənin saray xidmətçiləri başlayırlar onu döyə-döyə taxtdan düşürməyə. Bəhlul başlayır ağlamağa. Xəlifə gəlib görür ki, Bəhlul ağlayır, soruşur ki, qardaş, niyə ağlayırsan?

Bəhlul deyir:

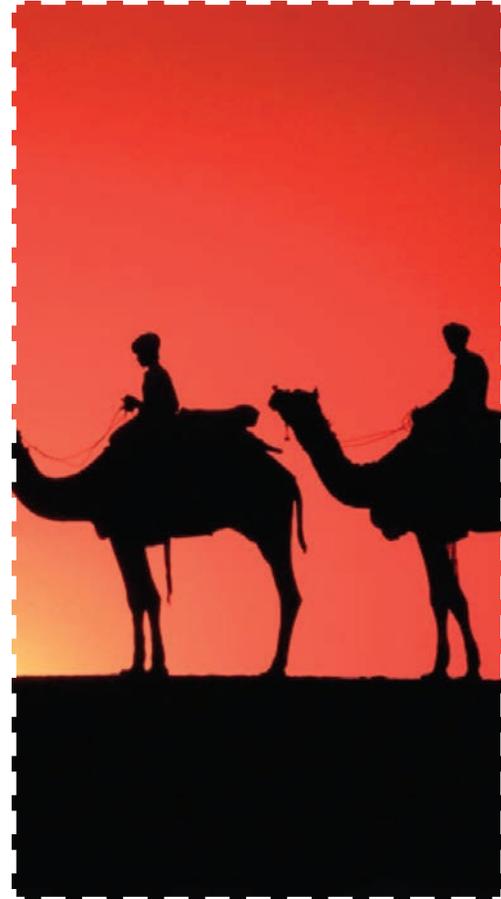
- Sənin taxtında cəmisi beşcə dəqiqə oturduğum üçün mənə belə döydülər. İndi sənin halına ağlayıram ki, neçə illərdir bu taxtda otursan, vaxtı çatanda gör səni necə döyəcəklər!

DƏVƏLƏRİ QƏLBİMƏ
BAĞLAMIRAM...

Bir nəfər İmam Əzəmin yanına gələrək: "Ey imam, mən namazlarımı xüsu içində qıla bilmirəm. Namazda ikən dəvələrimi otarır, onlara nəzarət edirəm. Halbuki siz məndən daha zənginsiniz. Bəs siz ibadətlərinizdən necə həzz alırsınız, onları xüsu içində necə edirsiniz?" deyərək soruşur:

İmam Əzəm Əbu Hənifə həzrətləri də belə cavab verir:

"Mən dəvələrimi qəlbimə deyil, axıra bağlayıram."





MİRAS

Günün birində Əbu Hüreyrə (r.a) küçədə gördüyü insanlara:

“Burda boşu-boşuna nə gəzib dolayırsınız? Məsciddə, Rəsuli-Əkrəmin (s. ə.s) mirası bölüşdürülür, siz də gedin öz payınıza düşəni alın” deyir. Bunu eşidən hər kəs məscidə axışır. Amma orda hər hansı bir malın paylandığını görməyib geri qayıdır, Əbu Hüreyrəyə: “Biz sənin dediyin kimi mal bölgüsünə şahid olmadıq”, deyir. Əbu Hüreyrə (r.a):

“Yaxşı, bəs nə gördünüz?” deyə soruşur. Onlar da:

“Məsciddə kimiləri Quran oxuyur, kimisi zikr edir, kimisi də elmlə məşğul idi” –deyə cavab verirlər.

Əbu Hüreyrə (r.a) belə cavab verir: “Elə Rəsuli-Əkrəmin mirası da odur.”

QORXULU DİLƏNÇİ

Teymurləng Molla Nəsrəddinə əmr eləyir ki:

- Şəhər dolub dilənçi ilə. Özləri də elə üzlü, elə həyasız olublar ki, tutduqlarını buraxmırlar. Kağız-qələm götürüb o həyasızların siyahısını tutarsan, şəhərdən sürgün eləyəcəyəm.

Molla kağız-qələm götürüb, Teymurun öz adını birinci yazır, özünə verir. Teymur kağıza baxan kimi dəli olur. Molla deyir:

- Niyə hirsələnirsən, əlahəzrət! Özün dedin ki, lap həyasız dilənçilərin adını yazıb sənə verim. Mən də yazdım də...

Teymur deyir:

- A kişi, mən boyda Teymurləng dilənçiyəm? Özü də lap həyasızı?

- Niyə hirsələnirsən, əlahəzrət!? Cidanı çuvalda gizlətmək olmaz. Dilənçisən, özü də lap həyasızından.

- Demək, sənin fikrincə gərək mən şəhərdən sürgün olunam?

- Bəli, əlahəzrət! O biri dilənçilər sən kimi qorxulu deyillər. Onlar camaatdan yalvarıb-yaxarıb alırlar. Amma sən döyə-döyə alırsan.

BİLMİRDİM

Ustad Nəcib Fazil kişilərin uzun saç saxlamağın moda olduğu 70-ci illərdə bir avtobusa minir. Qız zənn etdiyi uzun saçlı bir nəfərə:

- Qızım, zəhmət olmasa biraz yan tərəfə otura bilərsən, mən də oturum?

Uzun saçlı cavan oğlan ona tərəf dönərək:

- Mən qız deyiləm qoca! deyir. Nəcib Fazil:

- Üzr istəyirəm balam, dul olduğunu bilmirdim.

“XOCALIYA ƏDALƏT” KAMPANIYASININ ƏLAQƏLƏNDİRİCİLƏRİNƏ SERTİFİKATLAR TƏQDİM OLUNDU

Bakıda Dialoq və Əməkdaşlıq Uğrunda İslam Konfransı Gənclər Forumunun (DƏ-İKGF) Azərbaycan Respublikası Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi ilə birgə təşkil etdiyi “Rəqəmsal texnologiyalar dövrü və yeni nəsil: İnformasiya kommunikasiya texnologiyaları sahəsində gənclərin biliklərinin artırılması” mövzusunda beynəlxalq konfrans çərçivəsində noyabrın 3-də “Xocalıya ədalət” kampaniyasının əlaqələndiriciləri ilə görüş olmuşdur.

Görüşdə DƏ-İKGF mədəniyyətlərarası dialoq üzrə baş əlaqələndiricisi, Heydər Əliyev Fondunun Rusiyadakı nümayəndəliyinin rəhbəri Leyla Əliyeva iştirak etmişdir.

DƏ-İKGF baş katibi Elşad İsgəndərov beynəlxalq kampaniyaların həyata keçirilməsində informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının rolunu yüksək qiymətləndirmiş, DƏ-İKGF mədəniyyətlərarası dialoq üzrə baş əlaqələndiricisi Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə irəli sürülən “Xocalıya ədalət” kampaniyası çərçivəsində görülən işlərdən danışmışdır.

DƏ-İKGF mədəniyyətlərarası dialoq üzrə baş əlaqələndiricisi, Heydər Əliyev Fondunun Rusiyadakı nümayəndəliyinin rəhbəri Leyla Əliyeva bildirmişdir ki, kampaniyanın başlanmasından az müddət keçməsinə baxmayaraq bu sahədə çox iş görülmüşdür. Bu bir daha təsdiq edir ki, biz birlikdə olanda daha çox işlər görə bilərik.

Leyla Əliyevanın başçılığı altında təşkil edilmiş kampaniya üzrə dünyanın 20-dən çox ölkəsindən gəlmiş milli əlaqələndiricilərin iştirakı ilə keçirilən iclasda kampaniyanın 2010-2011-ci illərdə daha səmərəli təşkili üçün konkret təkliflər ətrafında müzakirələr aparılmışdır. Sonda milli əlaqələndiricilərə sertifikatlar təqdim olunmuş, xatirə şəkli çəkilmişdir.

Xatırladaq ki, Gənciyə Yardım Fondunun prezidenti Ahmet Tecim cənabları da Türkiyə Cümhuriyyətində Beynəlxalq Mülki Xəbərdarlıq kampaniyasının milli koordinatoru seçilməsini təstiqləyən sertifikatla təltif edilmişdir.



MƏN KONSTITUSİYAMI ÖYRƏNİRƏM

12.11.2009-cu il tarixdə Gəncliyə Yardım Fondunun konfrans salonunda Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin təşkilatçılığı ilə “12 noyabr – Konstitusiya günü” münasibəti ilə Bakı şəhərində yerləşən orta ümumtəhsil məktəblərinin yuxarı sinif şagirdləri arasında “Mən Konstitusiyaçıyı öyrənirəm” adlı bilik olimpiadası keçirildi. Tədbirdə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirinin müavini cənab İntiqam Babayev öz çıxışında Azərbaycan gəncliyinin vətənpərvər və bilikli bir gənclik olaraq inkişaf etdirilməsində dövlət dəstəyi haqqında danışdı və olimpiada iştirakçılarını müvəffəqiyyətlər arzuladı. Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin sədri cənab Raqif Abbasov da tədbirdə iştirak etmişdir.

Olimpiadada Səbail rayonundan iştirakçı Əzizli Orxan İltifat oğlu birinci, yenə Səbail rayonundan iştirakçı Məmmədli Fərid Sehran ikinci, Xətai rayonundan iştirakçı Səfərli Çilmay Vüqar oğlu üçüncü yerin sahibi oldular.



BAŞSAĞLIĞI

Azərbaycanda gənc nəslin inkişafına və onların milli-mənəvi sahədə maariflənməsinə əvəzolunmaz xidmətlər göstərən Gəncliyə Yardım Fondunun prezidenti Ahmet Tecim bəy atasının vəfatından dolayı başsağlığı diləyirik!

İrfan jurnalı